

AZ ÁLLATOK ÓRE.

Ő cs. és kir. Fensége József főherczeg védnöksége alatt álló
ORSZÁGOS ÁLLATVÉDELMI EGYESÜLET
KÖZLÖNYE.

SZERKESZTI :

Dr. SZALKAY GYULA,

AZ EGYESÜLET IGAZGATÓ-TITKÁRA.

ÁLLAMI FŐREÁLTANODAI RENDES TANÁR, AZ AARAU, BÉCSI, BRÉMAI,
DRESDAI, KRAKKÓI, SCHLESWIGI ÉS TURINI ÁLLATVÉDŐ-EGYESÜLETEK
TISZTELETBELI TAGJA, AZ OSZTRÁK-MAGYAR TISZTVESELŐ-EGYESÜLET
BUDAI SZÖVETKEZETÉNEK ELNÖKE.

BUDAPEST, 1894.

RÓZSA K. ÉS NEJE KÖNYVNYOMDÁJA.

Egyesületi mondanivalók.

Hivatalos helyiség: **Budapest, IV. kerület, kalap-utcza 12., I. emelet, 4. ajtó.**

Hivatalos órák naponként délután 4—6-ig tartatnak, amikor a pénztáros felvilágosítást ad, feljelentéseket, tagsági nyilatkozatokat, tagdíjakat stb.-t elfogad.

Az igazgató-titkárral pedig szerdán és szombaton 4—6-ig lehet értekezni.

Az évi-díj beküldésének könnyebbitésére e számhoz vidéki tagtársaink számára postautalványt mellékelünk. Három hónapon túl a tagdíjak az illetők költségére postamegbizással fognak beszedetni.

Kérjük azon tagtársainkat, kik tagsági díjukkal még hátralékban vannak, a tagsági díjat az egyesület hiv. helyiségébe minél előbb beküldeni.

Legfontosabb és legégetőbb szükség fiókegyesületek alakítása, kérve kérjük tagtársainkat, legyenek szivesek ismerőseik körében oda hatni, hogy a humanitásnak minden ágára, tehát az állatvédelemre is terjeszszék ki figyelmüket, hogy minél több fiók alakíttassék.

Alapszabályaink legfontosabb pontjait ime ide iktatjuk:

Kivonat az „Országos Állatvédő Egyesület” alapszabályaiból.

Célja:

2. §. a) Az állatokat mindenféle kínzás és zaklatás ellen, a fennálló törvények keretén belül mozgó eszközökkel megvédelmezni; ide értvén a madarak elfogása és fészkeiknek kirablása ellen való megvédelmezését is;

b) oda törekedni, hogy az országban minél nagyobb számmal létesüljenek ehhez hasonló célú egyesületek.

4. §. Az egyesület nem a hatóság ellenében, hanem annak támogatására van hivatva. Ennélfogva mindent megtesz arra nézve, hogy jogi személy jellegével felruháztatva közhasznú, és ugy erkölcsileg, mint gazdasági tekintetben fontos működését minél hathatóbbá tehesse.

Eszközök:

5. §. a) Jóindulatu felvilágosító közbelépés által, szükség esetén a hatóság közbenjöttével az állatok zaklatásának és kínzásának megakadályozása;

b) jó példával előljárva az oktatólag és felvilágosítólag való hatás;

c) az okszerű állatvédelemnek irodalmi úton való terjesztése, kivált az iskolára és serdülő ifjuságra való tekintettel is;

d) előadások segítségével, melyeket az egyesület ugy a főváros egyes kerületeiben, valamint az ország különböző helyein a létező előítéletek eloszlatása és fiókegyesületek létesítése céljából kiválóbb szakférfiak által tartat;

AZ ÁLLATOK ÖRÉ

Megjelenik
január, április,
július és
október 1-én.

Előfizetési ár
nem tagok részére
2 frt az egész évre.

Az egyesületi
tagok 1 frtnyi tagdíj
fejében kapják: az
„Állatok öré“-t,
és az „Állat-
védők naptárát“.
A többi kiadvá-
nyokat olcsóbban.

Szerkeszti az
Országos Állatvédő-
Egyesület meg-
bizásából

Dr. SZALKAY GYULA
igazgató-titkár.

Hivatalos helyiség:
IV., kalap-utca 12. sz.

Szerkesztő lakása:
II., Fazekas-tér 8., I. em

Egy-egy füzet ára
25 kr.

Azokért szólalunk fel, kik magukért nem tudnak beszélni.

HIVATALOS RÉSZ.

153.

1894.

Pályázati felhívás

az elemi tanítónőképezdékhez.

Az Országos Állatvédő Egyesület nagynevű jóltevője, Schwartz Esperance báróné, (írói neve: Elpis Melena) Kréta szigetén, Törökországban (500 frankot) 224 forintos alapítványt tett, hogy annak kamata évente a magyarországi tanítónőképezdék azon növendékének adassék, ki a legjobb állatvédelmi cikket írta.

E szerint betűsorban fogjuk az egyes képezdét felszólítani, hogy növendékeik az állatvédelmet felölelő, erkölcsnevelő elbeszélést írjanak, a melyben az állatok iránti szármalom, a rokonszenv és jó bánásmód kifejezésre jusson. Hiszen nincs vallása az oly embernek, mondja az arabs közmondás, ki irgalmat nem ismer az élő lények iránt.

A 224 forintos tőkének 6% kamata 13 frt 44 krt tesz ki, ez összegre pályázhatnak az országban levő 15 tanítónőképezdék növendékei és pedig 5—5 éves cyklusban, a következő betűsoros rendben:

Az 1894. évre a budapesti kir. kath. és a II. ker. elemi tanítónő- és nevelőnő-képezdek növendékei.

Az 1895. évre az egri és kalocsai róm. kath. és a győri állami képezdek növendékei.

Az 1896. évre a kassai és kőszegi r. kath. és kolozsvári állami képezdek növendékei.

Az 1897. évre a nagyváradai és soproni r. kath. és a pozsonyi állami képezdek növendékei.

Az 1898. évre a szatmári és temesvári r. kath. és a szabadkai állami képezdek növendékei.

Ilyen sorrendben ismétlődik a pályázat.

A dolgozatnál a fő az, hogy abban az állatok iránti kiemelt kifejezésre jusson. Egy nyomtatott ivnél hosszabb ne legyen. Lehet adoma, mese, elbeszélés, novella, költemény, igaz történet stb. Az egészen az egyéni felfogásra bízatik.

Két egyenlő jó dolgozat közül előnyben részesül az, mely az alapítónő „Gemmá“-jában foglalt alapeszmétet felölelte, tehát az élve bonczolást elítéli vagyis ellene küzd.

(„Gemma“ oder Jugend und Laster. Novelle von Elpis Melena. München, Franz G. kiadványában, ára 1 márka vagyis 65 kr. füzve. Magyar fordítása az Országos Állatvédő Egyesületben Budapest, IV. Kalap-utca 12 sz. kapható és pedig diszesen kötve 40 krért, postán küldve 50 kr.)

Az illető képezde magyar nyelv tanítója által legjobbnak ítélt dolgozatot az Országos Állatvédő Egyesülethez beküldi és itt az irodalmi bizottság itéli oda a három képezdeből beérkezett dolgozatok közül a legmegfelelőbbnek az esedékes kamatot, vagy esetleg részekre is osztja.

Az iskolaév elején kiírandó pályázat eredményét mindig június 1-jéig kérjük beküldeni, csak az idej pályázat küldendő be már december 15-ig, hogy a kamat kifizetésre jusson.

Budapest, 1894. július hó 1-én.

Dr. Szalkay Gyula,
igazgató-titkár.

Dr. Verédy Károly,
kir. tanácsos, elnök.

Pályázati felhívás állatorvosainkhoz.

— A tavalyi pályázat eredménytelen lévén, újra iratik ki. —

Az állattenyésztésnek főtürekvése, hogy az állatok munkaközben, a szállításnál, a szaporitásnál, a piacra való vezetésénél egészségesek maradjanak; hogy se a munkában és szállításnál, sem a levágásnál ne kínoztassanak. Az állatgondozás tehát nem más, mint állatvédelem.

Epp ezért állatvédelmi szempontból nagyon fontos, hogy az egészséges házi állatok etetése, itatása, elhelyezése, kezelése,

levágatása stb. czélszerűen és humánusan végrehajtsák. Még fontosabb állatvédelmi szempont alá esik a beteg állat okszerű ápoltatása, gyógyittatása és levágatása.

Az Országos Állatvédő Egyesület ezennel pályázatot hirdet a következő tételre:

„Miképpen kell az egészséges és beteg állatokat leghumánusabban és legezélszerűbben levágni?”

A körülbelül egy nyomtatott ívnyi terjedelemben jó, népszerű magyar nyelvben irt munka ne csak a szarvasmarha levágásával, hanem a borju, juh, kecske, sertés és ló levágásával foglalkozzék. A régi lebunkózási mód mellett a most divó levágási rendszert is ismertesse; és mindezek közül megállapítandó, melyik volna a legezélszerűbb levágási mód és melyiket kellene alkalmazni.

A jelíges levéllel ellátott dolgozat legkésőbb folyó évi december 15-ig az Országos Állatvédő Egyesület hivatalos helyiségébe (Kalap-utca 12.) küldendő.

A legjobb mű 50, azaz ötven koronával fog a közgyűlés által megjutalmaztatni. A közlésre alkalmas pályaművek az egyleti kiadványokban való megjelenésük után a szabályszerű tiszteletdíjakban részesíttetnek.

Kelt Budapesten, 1894. július hó 1-én.

Dr. Szalkay Gyula,
igazgató-titkár.

Dr. Verédy Károly,
kir. tanácsos, elnök.

ÉRTEKEZÉSEK.

Mosso a madarak vándorlásáról és elfáradásáról.

Dr. Buday Józseftől.

Mosso A., a turini egyetemen az élettan hirneves tanára, az elfáradásról igen érdekes könyvet irt, melyet a postagalambok és a madarak vándorlásáról szóló részszel kezd meg. E beosztó értekezés a következő részeket tartalmazza: I. A fürjekről. Elfáradások egy hosszú utazás után. Palmén észleletei. A madarak vándorlása. — II. A postagalambokról. Idomítások. A fiatal galambok tájékozási érzékére vonatkozó tapasztalatok és a tájékozási érzék tévedései. A galambok családi élete. — III. A madarak röplése. Az állatok erőssége. Marey tudós tapasztalatai. A rovarok röplése. A méhek elfáradása. — IV. Fiziológiai kísérletek azon galambokon,

melyek Bolognából Turinba röptek. — V. A vadkacsák. Seebohm könyve a madarak vándorútjáról. A charadnidák utazása a sarki vidékekre. — VI. Az eltévedt madarak. Sella észleletei a Kaukázuson. A munkások kivándorlása. A szent-bernáthegyi menedékház.

I.

Márczius végén Rómában voltam. Midőn tudtomra adták, hogy a fürjek huzása megkezdődött, a tengerpartra mentem, hogy megnézzem, vajjon azon madarak, melyek Afrikából átrepülnek, mutatnak-e fáradságot, Paloban maradtam. A következő nap reggelén — még egészen homályos volt — puskámat magamhoz véve, a tenger mellett Fiumicino irányában haladtam. Itt-ott a tengerparton a vadászok tüzet raktak, hogy az éjjel érkező fürjeket odacsalogassák. Alig szürkült, már is puskaropogásokat lehetett hallani a közelben és a távolból egyaránt. A fürjek csicseregve, négyesével és ötösével egészen közelemben a legnagyobb gyorsasággal repültek el előttem és lehetőleg megközelítettem őket, a mint a földre szállottak, összekuporodva ültek és egészen közelükbe jutni engedtek, úgy, hogy csak néhány lépésnyi távolság választott el tőlük, midőn a legnagyobb gyorsasággal futva elmenekültek. Mondják, hogy néha kézzel is meg hagyják magukat fogatni; ezt azonban én nem éltem át és a vadászok közül, kikkel beszéltem, egyik sem birta ezt megerősíteni saját tapasztalatával.

Fenséges reggel köszöntött be; a tenger felé friss szél fujt erősen. Az ellenkező áramlat daczára a fürj-csapatok tömöttebbek lettek és úgy tetszett, mintha sohasem láttam volna őket ily gyorsan repülni. Egy oda való lakosra találtam és ezt elkísértem egy darabig a sövények mentében, miket a római Campagnában használnak a birtokok bekerítésére. Elbeszélte nekem, hogy a fürjek átvonulása idején naponként megteszi ezt az utat azon czélból, hogy összeböngéssze a holt madarakat; ilyeneket különösen a léczkerítések mentén, a távirdaoszlopok és a falak aljában szokott találni. A szegény állatok, melyek a tengerfelől mértéktelen sietséggel röptek, vagy nem látják a fákat, vagy már nincs elég erejük, hogy azok fölé emelkedve rajtuk átrepülhetnének, halálukat lelik, midőn teljes terhükkel neki ütődnek a törzseknek vagy az ágaknak. Hogy meglássam, mennyien pusztulnak el ez úton, a benszülött paraszttal egy középkori toronyhoz mentem, mely néhány fából környezve, a tengerparttól nem messzire emelkedett. „Ez egyike azon helyeknek, a hol a legtöbb fekszik“, mondá a paraszt a toronyra mutatva. Tényleg hármat találtunk az árokban; kettő közülök már meg volt merevedve, a harmadik még meleg volt. Midőn a melltollai közé fujtam, észrevettem, hogy ez állatok korántsem soványak; a bőrük alatt még zsírrétegük volt és a mellizmok jó állapotban valának.

E szegény teremtményeket úgy kimeríti az út, hogy alig van már erejük a repülésre. Midőn végre a tengerről a szárazföld homályos körvonalait föltűnni látják, a fehéren csillámló pontoktól, a házaktól annyira vonzatnak, hogy majdnem a nélkül, hogy észrevennék, közelükbe érnek, oly nagy a vágyuk és repülésük gyorsasága. A fizioológia vagyis élettan kimutatja, hogy az izmok mértéktelen megerőltetése és a teljes kimerülés következtében vérhiány áll elő az agyvelőben, mi a látási erőt gyöngíti. Egy ház előtt több embert találtam, kik közölték velem, hogy a fürjek nagyobb része ez épület homlokfalazatához ütődik fejjel és pattog azután le élettelenül, mert ez állatkáknak már nincs annyi erejük, hogy még egy méternyi magasra tudnának emelkedni és így a tető felett el tudnának repülni.

A fürj egy másodpercz alatt 17 méternyi utat tesz meg és így egy óra alatt 61 kilométert fut be; ez a vasút közönséges sebességének felel meg.

Egyébként rendes körülmények között, ha vihar nincs, az utazás Afrikából Olaszországba sokkal könnyebb, mint a milyennek látszik, mert már pusztá szemmel is Afrikából Szicília partjait szemlélhetni lehet. Bon-foktól Marsalaig a távolság 135 kilométer. Ez utat egy fürj, mely perczenként 1030 méter gyorsasággal halad, 2 óra 11 percz alatt teheti meg. Bon-foktól Róma 549 kilométernyire van és az út befutására egy fürjnek, ha kerülőt nem tesz, 9 órára van szüksége, kitűnik ebből, hogy korántsem kell ez út alatt a madaraknak lesoványodniok, sőt ily rövid utazás után a megérkezéskor egy kettőt még jól tápláltaknak is találhatunk.

Egy ottani lakos beszélte nekem, hogy megkísérlette elvetni a fürjek gyomrában található magvakat és nagy öröme évenként más és más idegen növényeket látott kiesirázni, melyek virágzásra jutva, afrikai virágokkal örvendeztették meg őt.

A fürj kevéssé szereti a társaságot és élete legnagyobb részét egyedül tölti el; még a pázás idejében sem mutat családias érzéket, mert a him a nőtényt azonnal elhagyja, midőn ez utóbbi kotlani kezd. Nem utaznak csapatokban, mint a fecskék vagy a kacsák; mindegyik maga indul útjára a nélkül, hogy a többivel törődne. Ha erős szél akadályozza útjukat, úgy addig küzdenek, míg erejük ki nem fogy; ekkor azután az áramlatra bizzák magukat, míg végre elaléltan a szirtekre hullanak, vagy a velök találkozó valamely hajó fedeltére potyognak le eszméletlenül. E viszontagságok, — mondja Brehm — oly félénkekké és zavarodottakká teszi a fürjeket, hogy jóllehet már a viharokat régen kedvező szelek váltották föl, a fürjek mégis naphosszant mozdulatlanul maradnak egy helyen, míg utazásuk folytatásába belekezdenének. Ha kedvezőtlen időjárás nem lepi meg őket, a fürjek fáradtság nél-

kül repülik át a középtengert és bizony megtörténik, hogy a vadászok a máskor oly dús vadterületet üresen találják, mert az utolsónak érkező raj már tova vonult, a többieket pedig útközben a rossz időjárás szétesapkodta.

En még sohasem láttam oly fürjet, mely rögtön megérkezése után a legközelebbi dombok valamelyikére röpült volna. Brehm*) így írja le a madarak megérkezését: „Ha az észak-afrikai partok valamelyik pontján fürjekre lesünk, gyakran tanui lehetünk megérkeztüknek. Egy homályos, a vizekre fölött, esekély magasságban lebegő felhőzetet veszünk először észre, mely gyorsan közeledik felénk, miközben hovatovább lejobb-lejobb száll. A legmesszebbre kicsapó tengerhullámok közvetlen közelében levő homoktalajra lezuhan azután a holtra fáradt tömeg. E szegény, megmozdulásra majdnem képtelen teremtések mintegy elborulva több perczig fekszenek itt. Majd mozgásba jő a sokaság; a megjötték egyike megkezdi a mozgást és csakhamar surran, fut siető gyorsasággal az egész sereg a csupasz homokterületen át, hogy kedvezőbb rejtkehelyet találjon. Meglehetősen hosszú idő kivántatik ahhoz, míg egy ekként megérkezett fürj ismét elhatározza magát, hogy kimerült mellizmait újra megerősítse; rendszeren mindenik — futásban keresi üdvét és menekvését; az első napok alatt, megérkezésük után bizonyára csak a legnagyobb szükség esetében fordulnak a röpüléshez, sőt a mi engem illet, én nem kételkedem azon, hogy azon pillanattól fogva, midőn a sereg ismét szárazföldet érez lábai alatt, az utazást legnagyobb részében futva folytatják tovább.“

De Filippi beszéli, hogy látott galambokat kiterjesztett szárnyakkal pihenni a hullámokon, a mi ezen madaraknál a legyőzhetetlen fáradtság jele, Brehm szavahihető tengerészek-től hallotta, hogy a fürjek is, ha rendkívül kifáradnak, a hullámokra bocsájtkoznak, ott egy kis ideig kipihenik magukat és azután föl- s tovarepülnek. Valahol olvastam, hogy a nagy tengeren utazók madarakkal és pedig a legerősebb légi madarakkal találkoztak, melyek hátukon kisebbeket vittek; ez utóbbiak ily módon mentették meg magukat kétségbeesésükben az elpusztulástól.

A fürjek elfáradásának igen régi példájára találunk a biblia azon elbeszélésében, mely szerint az izraeliták a pusztában fürjekkel táplálkoztak. A könnyüségből, melylyel magukat a fürjek megfogadni engedték, lehet következtetni arra, hogy mily kifáradtak, megtörték lehetek a vándorlás folytán. Vannak madarak, melyek tavaszkor 15.000 kilométernél nagyobb utat tesznek meg, hogy Dél-Afrikából, Polynesiából és Ausztráliából az északi sark vidékeire vándorolhassanak és melyek őszkor ugyanezen úton visszamennek téli szállásukra. A kő-

*) A. E. Brehm, Thierleben, 4. kötet (Madarak). 424. lap.

szirti fecske minden évben a Jóremény-fokától az északi sarkig utazik és vissza.

Látjuk ugyan minden évben újra meg újra a darvak és gólyák vándorlását, de még most sem tudjuk megfejtetni, hogy mi módon találják föl és tudják magukat tájékozni ez állatok a hegyek között és a tengeren; hogy Afrikából jövet, miként képesek a fecskékhez hasonlóan ismét föltalálni régi szállásukat; hogy mi módon fejlődött ki az ösztön, mely ezen állatokat vezeti.

Az újabb időben, az utolsó években igen értékes könyveket irtak e tárgyról.*)

Korunk ornithologusai, midőn a vándorútra kelő madarakat tanulmányozzák, már nem elégednek meg többé azzal, hogy a „csodálatos“ ösztönről beszéljenek, mert ezt alapos tanulmányozás tárgyává tették. Palmén bebizonyítja, hogy a legöregebbjei és legerősebbjei kezdik meg és vezetik a vándorlást és hogy az eltévedtek s késői átvonulók legnagyobb része azon madarakból áll, melyek vagy a legutolsó költés szülöttei vagy pedig nőstények, melyek hátramaradnak, vagy kitérnek magzataik keresése végett. Igen ritka esetben térnek el az igazi útról a kifejlődött, fölnőtt állatok; csak valami vihar kényszerítheti erre őket.

Palmén kiadott a madarak vándorútjáról egy térképet. Ez utak mértföld-mutató kövei ama bizonyos pontok, hol a madarak megpihenhetnek és elégséges táplálékot találhatnak. Palmén hangsúlyozza egyszersmind, hogy mily téves azon fölfogás, mely szerint a madárfiókák az utak ismeretével bujnak elő a tojásból.

A természeti ösztönnek, mely a madarakban lakozik, nevelésre van szüksége. A mint a tojásból kibujnak, ismerni tanulják az őket körülvevő tért; majd eltávoznak táplálékot keresni és a röpülési hév addig hajtja őket, a mennyire emlékező tehetségük kiterjed. Így fejlődik ki bennük lassacsán a hely- és tájékozási érzék.

Az ősz kezdetével merészen kavarognak a déli tartományok felé; ha az ugyanazon évben született valamelyik madarat annyira elfogja a nyugtalanság, hogy szülőinek tova vonulását be nem várva, útra kél, — lehet ugyan, hogy célját eléri a maga által kitalált úton, de a legtöbb esetben tönkre jut. Azért vándorolnak rendszeren falkában, csapatokban, seregestől, nagyobb tömegekben a madarak és így a fiatalok az öregektől megtanulják a kikötőhelyek, a partraszállás céljait, a hegyeket, folyókat, völgyeket, melyek útirányukban a főutak.

*) J. A. Palmén. Ueber die Zugstrassender Vögel. Lipsce, 1876. — Weismann, Ueber das Wandern der Vögel. Berlin, 1878. — Seebohm The geographical distribution of the Charadriidae.

II.

Laboratoriumomban egy postagalamb-állomást rendeztem be, hogy jobban tanulmányozhassam az elfáradásnak jelenségeit és azon elváltozásokat, miket a hosszú út a madarak szervezetében létre hoz. — A hadügyminiszter támogatott e kísérletezéseimben, a mennyiben a szükséges galambokat rendelkezésemre bocsátotta és megragadom az alkalmat, hogy köszönetemet fejezzem ki a kormánynak ugy ezen, valamint azon segélyeért, miket oly előzékenyen volt szives adni nekem akkor, midőn a katonák menetelését tanulmányoztam.

A galambok sohasem lesznek jó röpülők, ha mindjárt kezdetben nem idomítjuk őket; csak a harmadik gyakorlati évben érik el erejük és ügyességük teljét; a tájékozási érzék is ekkor a legerősebb. Egy galamb 12 éven át tehet utazásokat, de körülbelül a hatodik év után kezd megbénulni a röpülésben. A postagalambokról már sok kötetet összeirtak; itt csak Lenzen, Schumann, Chapuis, Puy de Podio, Gigot és Malagoli műveit említem. Belgiumban nem kevesebb, mint három folyóirat van a postagalamb-tenyésztők számára.

Galambduczom 1885-ben létesült 50 fiatal galambbal, melyek még el nem hagyták azon falukat, hol születtek. Az Alessandriában levő katonai galambházból kaptam őket; belga fajok és az ösztön erőteljességét, nemkülömben a röpülés erejét és gyorsaságát illetőleg a lehető legjobbak valának. A galambok tenyésztését és kiképzését illetőleg elég, ha egy czélt tartunk szem előtt; nevezetesen arra kell törekednünk, hogy otthonukban őket boldogokká tegyük. Minél több gondot fordítunk arra, hogy életük zavartalan legyen és az általuk szeretett, óhajtott, kedvencz táplálékukat megkapják és minél jobban törekszünk mindazon kellemességekkel és kényelemmel ellátni galambduczukat, miket szeretnek: annál örömessebb térnek vissza otthonukba, ha útra küldetnek. Az ösztön, mely őket vezeti, egyik faja a honvágnak és azon biztos érzés, hogy sehol másutt jobban nem érzik magukat, mint otthon úzi mintegy vissza őket régi lakaikba.

Ha először akarjuk őket kibocsátani, esős napot választunk erre a célra, vagy pedig estefelé nyissuk ki az ablakot és kényszerítsük a galambokat, hogy az ablakpárkányra vagy pedig a közelfekvő tetőzetre vonuljanak. Ez első kimenésnél félénkek, ijedősek és gyanakodóan tekintgetnek körül. Nyujtogatják nyakukat és vizsgálgatni látszanak a környezetet, a vidéket. — Némelyek félve repülnek a legközelebbi tetőkre, csakhamar azonban visszatérnek padlásszobáikba. Ha másodsor tesszük e kísérletet, azt fogjuk találni, hogy a merészebb galambok egyike vagy másika a levegőben kezd ringatózni, majd repülve ívet csinál, mi közben a gyermeket juttatja eszünkbe, mint ki szükségét érzi annak, hogy szaladjon és

játszék. Megszoktattam őket arra, hogy messziről is fölismerjék házukat; e czélból zárt kosárban, a laboratoriumtól 1 km.-nyire fekvő helyre vittem őket. Szabadon bocsátván őket, fölemelkedtek a levegőbe, melyben ívet irtak le és azután gyorsan elrepültek a dűczaiknak megfelelő irányban. Egy későbbi napon Moncalieribe, azután Asti-ba, majd Alessandriába vittem őket és ilyenén módon megszoktattuk őket rövid idő alatt arra, hogy egész Felső-Olaszországot, Bolognától Anconáig átrepülni megtanultak. Még nagyobb távolságokra is begyakorolhattuk volna, de az elfáradás tanulmányozására 500 kilométernyi távolság is untig elégséges volt. Egyébként nem is tanácsos őket nagyon messzire vinni, mert majdnem minden visszarepülésnél néhány útközben eltéved.

Az első években a galambok rosszul tájékozódnak. Fölhozom e tekintetben tapasztalataimat.

1890. év július 8-án, az 5 órai reggeli vonattal 10 — márcziusban született s így 5 hónapos — galambot vittünk Asti-ba. E galambok eddig még sohasem utaztak és csak házuk tetőzetét és a szomszédos épületeket ismerték. Az előtte való estén szárnyaikat vörösre festettük, hogy már messziről fölismerhették őket, míg tíz más éltesebb galambot, melyek már megtevék az utat Bolognából Turinig, késsel jelöltünk meg.

Hetet ütött az óra, midőn Astiban a vasuti pályaházban mindkét kosarat kinyitottuk. Megjegyezzük, hogy Asti körülbelül 50 kilométernyi távolságra fekszik Turintól.

Alig szabadultak meg a kosárból, az öreg galambok a város felé tartottak, mely irány körülbelül megfelel a Turinba vezető útnak. A fiatalok követték őket, de csakhamar észre lehetett venni, hogy hátramaradnak. A város fölött egy ívet irtak le és azután eltűntek. Már 1 óra és 15 percz után az öregebb galambok közül 3 megérkezett a laboratoriumba; 9 óra 20 perczkor pedig a kiképzett galambok valamennyije visszaérkezett. Ellenben 12 órakor a fiatalok közül még egy sem érkezett meg; 1 óra 10 perczkor összesen kettő jött meg és később még egy érkezett. Szemmelláthatólag fáradtak voltak, mert megérkeztek után esendesen, guggolva maradtak a tetőzeten, míg az éltesebbek, melyek ugyanazon utat tevék meg, vidáman turbékoltak és repülésüket folytatva, széles körben szállingóztak.

A 10 fiatal közül tehát csak 3 tért vissza. Ez azt jelenti, hogy ösztönük nem sokat használ, ha ninesenek kellően betanítva. Egyébként nem is lett volna reájuk nézve nehéz megtalálniuk a helyes irányt, csak az Alpokat és a supergai dombot kellett volna megjegyezniök emlékeztető jelek gyanánt, melyek Astiból láthatók.

Egy másik napon 10, öt hónapos galambot küldöttem a Turintól 90 kilométernyire fekvő Alessandriába, jóllehet Alessandriából is láthatók az Alpok egy amphitheatrum for-

májában, melynek középpontján Turin van és az Alpokról a szárnyas követeknek nem volt nehéz ily nagy várost megkülömböztetni.

A mint azonban ez állatok kifejlődnek, észrevehető lesz náluk a tájékozódási ösztön. Valótlan azon állítás, hogy a galambok csak azon vonalokra használhatók, melyekre kitanítottak. Mert ismeretesek oly esetek, midőn a Belgiumban megvásárolt és Olasz-, nemkülömben Spanyolországba vitt, még pedig zárt kosarakban elszállított galambok, valahogyan megszabadulni tudtak ápolóik kezei közül és régi hazájukba visszataláltak. Londonban 1886-ban szabadon bocsátottak kilencz darabból álló falkát, melyet Észak-Amerika Egyesült Államaiból hoztak az Atlanti-Oceánon át. Háromnak sikerült a tengert átrepülni és otthonukba visszatérni.

A katonaság számára kiképzett galambok Róma és Sardinia között a sürgönyváltást körülbelül 5 óra alatt végzik; a legfényesebb eredmények egyike ez, mely azt bizonyítja, hogy az olasz galamb-állomások méltán versenyezhetnek a külföldiekkel.

Valóban, bámulatos azon bátorság, melylyel ez állatok, bizva ösztöneikben, a beláthatatlan tengerre merészelnek kelni. Rómából Sardinia nem látható. Monte-Mano és Monte-Limbara között a távolság 299 kilométer. Hogy e pontokat meg lehessen különböztetni, a firenzei istitutio geografico millitare adatai szerint 1510 méter magasra kell emelkedni. A galambok azonban csak 500—600 méternyire emelkednek föl, és ha Sardiniából Rómába röpülnek, átadják magukat tájékoztató ösztönüknek, mert mást nem látnak maguk előtt, mint a tenger síkját.

A legendák és történetek sokat beszélnek a galambokról; történetük tele van költészettel. Már Babylónia és Jeruzsálem is híres volt galambjairól. Rómában a galamb Vénusnak volt szentelve; sőt még a keresztény kultuszban is a szeretet jelképének tekintik. Ha a galamb élettársat vesz, ugy egész életén keresztül hű marad hozzá. Nászajándéku sisak, vagy nagy körte alakjára készített kosárgúzszt szoktak nekik adni, melyben azután, mint saját otthonukban megkezdik azon idyllikus életüket, melyről a költők annyit beszélnek és regélnek.

Midőn ez állatokat fészükben láttam, gyakran eszembe jutottak Petronius szép sorai, miket laboratoriumom galambházának ajtójára irtam.

Militis in galea nidum fecere columbae. Adparet Marti quam sit amica Venus. (A galambok a katonasisakban rakják föl fészüküket; ez azt jelenti, hogy mily barátságban van Mars és Vénus).

Igazi gyönyör hallani gögicselésüket, turbékolásukat; és valódi élvezet látni, hogy miként sűrögnek-forognak, mint

lapulnak le és mint terjesztik ki szárnyaikat, mint nyujtják egymáshoz fejcskéiket és mint csókolódnak. Midőn megkezdődnek a családi gondok, a hím is ül a tojásokon délelőtt 10 órától délután 4 óráig; a többi idő alatt a nőgalamb költ. Még évek mulva is ugyanazon párt együtt lehet látni ugyanazon fészekben. Galambdúcokban 40-50 család van egy helyen. Mindeniknek meg van a száma és háza a falak hosszában levő rekeszekben; attól nem kell tartani, hogy ezeket elhagyják, vagy hogy lakásukat fölcserelik; szeretetük hatalmas és megingathatatlan. Ha fészküktől, tojásaiktól vagy fiókáiktól eltávolítjuk őket, a hím épp úgy, mint a nőgalamb legyőzhetetlen szükségét érzi annak, hogy családjához visszatérjen. Hihetetlen, mily fáradságra, nélkülözésekre képesek, hogy ismét megtalálhassák otthonukat, ha őket messze elküldöttük. Nincs nyugtuk, ha eltévedtek, és sem vihar, sem rossz időjárás nem képes őket visszatartóztatni. El lehet mondani róluk, hogy vakokká lesznek, mert semmi veszélyt nem látnak és a szerelem megőrjiti őket, mert saját éltüket feláldozzák. Atszállanak a tengeren, átrepülnek a felhőkön, daczolnak a villámokkal, városról-városra sietnek, kimerülve, lesóványodva, összeroncsolva és folyton csak padlásszobácskájuk felé törekedve. Ábrándoznak a tetőkön, megpihennek a tornyokon, hogy lélegzetet vegyenek, leszállanak a mezőkre, hogy néhány szem magocskát böngészsenek és vegyenek magukhoz fentartásuk végett és ha végre, talán hetekig tartó eltévedések, a fáradhatatlan keservek után végre légzésükben elakadva galambdúcukhoz érnek, egy közelfekvő tetőre ülnek ablakukkal szemben és a megerőltetések, nélkülözések által meggyöngülten, a fáradságtól kimerülten összeesnek.

III.

A fürj repülés közben sajátságos neszt csinál: berreg, suhog. Mindazon madarak, melyek gyorsan mozgatják szárnyaikat, hasonló zajt csapnak. A fecskék és galambok ellenben zajtalanul repülnek. Ki valamikor sast látott repülni, az sohasem fogja elfelejteni annak fenséges és lassu szárnyecsapásait. Általán elmondhatjuk, hogy minél kisebbek a madarak, annál kevésbé hajlamosítottak a repülésre; a csapások gyakoribb ismétlésével kell ugyanis kiegyenliteniök azon aránytalan viszonyt, mely testük súlya és szárnyaik hossza között van.

Az anatomia arra tanít, hogy a madarak szárnya épp úgy megfelel mellső végtagjaiknak, mint az emlős állatok mellső lábainak. A szárnyakat mozgató izmok a törzsnek egész elejét befödik és szilárdan tapadnak a mell- vagyis a szegycsonthoz, mely rendkívül ki van fejlődve, a mennyiben a felület, melyre az izomrostok tapadnak, e felület egész hosszában elnyúló és kiemelkedő erős taraj segítségével kétszer oly nagy

itt, mint más állatoknál. A mi nagy mellizmunk a kulesontól a mellestől át a hatodik borda porozogójáig terjed, de, bár fejlődöttebb, mint más állatoknál, a madarakéhoz viszonyítva, mégis igen kiesiny; a madaraknál maga a két izom, a jobb és baloldali együtt, a test súlyának egy hatodát teszi. Mindenki tudja, mily nehezünkre esik hóban, vagy finom, száraz homokban járnunk. Lábunk minden lépésnél besüpped és az izomerő egy része arra fordítatik, hogy támpontot találjon, vagy hogy egy nyomást fejtsen ki, mely által a test további mozgása lehetővé válik. Kiviláglik ebből, mennyivel nagyobb nehézséggel járhat a levegőben való mozgás. Minden szárnycsapásnál enged a levegő; azért a szárnyak szélesnek kell lennie és gyorsan kell mozognia, hogy a levegőben ellenállást találhasson.

Minél inkább növekszik azonban a röplés gyorsasága, annál gyorsabban kell az ellenkező irányban a szárnyaknak mozogniok, hogy a levegőben támaszt találjanak. Csodálatos, hogy mily gyorsan tudnak röplülni a madarak.

Tlying Childers, a leghíresebb futó ló, melyet ismerünk, 5 kilométernyi úton egy másodperc alatt 12 métert és 29 centimétert futott. A párisi hippodromban elért legnagyobb gyorsaság 4 kilométeren 13 méter és 79 centiméter volt. Meg kell azonban gondolni, hogy maga a legjobb ló is ily gyorsaságot csak 6 vagy 7 perczig tart ki és erre is csak akkor képes, ha előbb hosszú ideig erre dresszirozták őt. A galambok kétszerte gyorsabban repülnek; egy másodperc alatt 30 méternyi gyorsasággal haladnak, nagyobb útukon 60—70 kilométert tesznek meg egy óra alatt. A fecskék egy másodperc alatt 45 méternyre haladnak és megállapították, hogy a madarak a levegőben több napig képesek megmaradni, a nélkül, hogy nyugodnának. Már az ó-korban ismeretes volt, hogy minél kisebbek az állatok, annál erősebbek. Haller physiologus egy értekezésében összehasonlítja a londoni málahordó ember erejét a lónak erejével és azt találja, hogy az ember az erősebbik.

Plateau*) kísérleteket tőn és arról értesít, hogy ő látott egy bogarat, mely testénél 14-szerte nagyobb súlyt volt képes huzni; a ló legfőlebb testének 2 vagy 3-szoros súlyát képes csak vontatni. Sőt Plateau szerint még a különböző fajok vérrokonságában is a legkisebb és legkönnyebb állat a legerősebb. Ennek oka nem abban rejlik, mivel a rovaroknak aránylag legnagyobb izmaik vannak, hanem mivel ezeknek nagyobb erejük van. Egy hangya p. o. oly terhet hord, mely 2—3-szor nehezebb, mint teste.

E helyen nem foglalkozhatom az izmok specifikus erejével és a repülés mechanizmusával. Marey „La machine

*) Plateau, Comptes rendus, CV. 1155.

a uduale“ ez. munkájában fejtegeti e tárgyat. A szárazföldön élő állatoknak és a lég urainak tovamozgása oly mesterien van ebben tárgyalva, hogy e munka a tudomány népszerűsítésének elérhetetlen mintája lesz mindenkor. Tanulmányai a mozgásról, az általa szerkesztett graphikus eszközök, a pillanatnyi fényképezés alkalmazása az állatok mozgásának megfigyelésével, — korszakot alkotának.

Egy állatnál sem történik oly gyakran és oly gyorsan az izomösszehúzódás, mint a rovaroknál. Észrevehetjük a különbséget, mely létezik a különböző fajok repülési módjai között, ha fülünk közelében zümmögnek. A pillangókat, melyek szárnyukkal lassan csapkodnak, nem hallani; vannak olyan madarak is, melyek éjjeli zsákmányra menve zajtalanul röpülnek.

A szárnyesapások rhythmusa a mozgás tanulmányozásánál a legfontosabb mozzanatok egyike; azért fordították a physiologusok figyelmüket annak kinyomozására, hogy egy izom mennyiszor képes egy másodperc alatt összehúzódni. A szunyogoktól előidézett átható, éles hang, szárnyaik mozgásából keletkezik. Megállapították, hogy mennyi szárnyesapást tesznek a rovarok, a mennyiben az általuk előidézett különböző hangokat a zenei hangjegyekkel hasonlították össze. Így tudjuk, hogy a méhek az a' hangot zümmögik, vagyis másodpercenként 440 rezgést tesznek szárnyaikkal. Ezenkívül különbség van a him és a nő hangja között is. A *Bombus terrestris*-nél a him, mely kisebb, a-ban zümmög, míg a nagyobb nő egy hanggal magasabban zug.

A légy e¹-ben zümmög, vagyis másodpercenként 335 rezgést tesz.*) Marey kézzelfogható bizonytságot szerzett erről. Mindenki tudja, hogy a légy, ha lábainál megfogjuk, szárnyaival csattog. Marey az ekként szorosan tartott legyet füsttel megfeketített henger közelébe hozta, mely rendkívül gyorsan és akként forgott, hogy a szárnyak a hengert érinthették. Ily módon minden szárnyesapás, midőn a fekete felületet surolta, egy kis jelecskét hagyott hátra. E jelecskének mellé azután leiratjuk a hangvilla rezgéseit, melyeknek másodpercenként végzett számát ismerjük. A hangvilla végzette rezgések és a légy szárnyesapásai által leirt jelecskének összehasonlítása felismerhetővé teszi azt a gyorsaságot, melylyel a papir forgott és így könnyen meg lehetett állapítani, hogy a légy egy másodperc alatt 330-szor csapkod szárnyaival; ez oly eredmény, mely már az akustikai kísérletekből is ismeretes volt.

A behatóbb vizsgálatok alá fogott méhek meggyőző példáját szolgáltatják annak, hogy ők is, mint az emberek, a bennök uralkodó érzelmek szerint változtatják hangukat. Elesebb az a hang, melyet akkor adnak, midőn fölingereltetve és

*) Lubbock, Les sens et l'instinct chez les animaux. 1890. 68. l.

fölpiszkáltatva ide s tova röpülnek. A mézet kereső, a virág fölött lebegő nyugodt méh mélyebb hangot ad és ha este fáradtan visszatérnek kasukba, még mélyebben hangzik szárnyalásuk; ekkor e-ben hangzó szárnyalásuk egy másodperc alatt alig végez 330 rezgést. Mi is lassu, vontatott lépésekkel ballagunk haza valami hosszú gyaloglás után.

IV.

S mint két galamb, kiket szerelmi vágy
Hajt kifeszített szárnynyal, át a légen,
Mig édes fészken vár hű pehelyágy . . .

(Dante: *Divina comoedia. Pokol. V, 82.*)

Igy írja le Dante a galambok repülését és nekem gyakran kellett gondolnom e verssorokra azon hosszú órák alatt, miket laboratóriumomban töltöttem. Mily hosszú ideig és mily sokszor kellett a tetőn lesnem a messze távolból eleresztett galamboknak visszatértét!

Laboratóriumom, mint a legtöbb olasz egyetem, egy régi kolostor épületrészeiben van. — Midőn valamely városból, p. o. Bolognából vagy Anconából galambokat bocsátottak útra, az illető város vasúti állomásának főnöke erről azon pillanatban, a mikor a galambokat szabadon eresztették, sürgönyileg értesített. Közeledvén az idő, mikor előreláthatólag a galamboknak meg kelle érkezniök, vagy egyedül, vagy segédemmel együtt egy toronyba mentem, hogy nagyító üveg segítségével lessem megérkeztüket. Oly gyorsasággal érkeztek meg, hogy ugyszólván egy pillanat alatt ott termettek a háztetőkön. Pedig fáradtaknak kellett lenniök, mert Anconától Turinig 500 kilométert repültek át.

Jól emlékszem reá, hogy az egyik galambot mindjárt megérkezte után kezeimbe vettem, hogy hőmérsékletét pontosan megmérjem. Miután ismét visszatettem a párkányzatra, visszarepült hozzám, azután a galambketrecz alá, melyben a többiek valának; a ketrecz ajtaját kinyitottam, mire ő is betért a többiekhez. — Az elfáradt galambokat könnyen ki lehet válogatni a többiek sorából; összekunkorodva ülnek, nem futkosnak, nem röpködnek és több órán át közönyösek, részvételek a körülöttük történő dolgok iránt.

A galambokkal tett egyik kísérletezésemet szó szerint leírom itt naplóból:

„1890. június 23. Utazás Bolognából Turinba. Légtávolság 296 kilométer. Az egyik alkalmazott az esti gyorsvonattal 311 galambot vitt magával Bolognába. Másnap reggel 8 óra 30 perczkor táviratot kaptam, mely szerint a galambok 7 órakor szabadon bocsátattak. 11 óra 5 perczkor, midőn Aduces dral a templom tornyán várakoztunk, egyszerre 5 galamb tünt fel és a dolgozóterem tetőzetére repültek. Nem látszottak fáradtaknak; a galambdúcezal szemben levő kerek épület abla-

kára ültek, játszadoztak, turbékoltak; évdni, kötekedni, egymást csalogatni látszottak; néhány percz mulva elhatározták, hogy házukba repülnek.

Megfogtuk őket és megmértük hőmérsékletüket; átlag temperamentumuk 43° volt, vagyis valamivel magasabb volt a normalisnál, mert a galamboknál rendszeren 42 fok a hőmérséklet, a miről meg is győződtem, a mennyiben egyidejüleg 6 hasonló fajú normalis galambnál is eszközöltem méréseket. A környező levegő hőmérséklete 24° Celsius volt. Az utazásról visszatérő galambok gyorsan lehülnek és néhány óra mulva sokkal alacsonyabb a hőmérsékletük, mint az otthon maradtaké.

Hogy összehasonlitásokat tehessek és azon elváltozásokat megismerhessem, miket egy 300 kilométernyi út a galambok testében előidéz, levágattam két normalis és két ugyanazon fajú galambnak nyakát, mely utóbbiak éppen most érkeztek Bolognából.

Midőn azoknak mell-tollai alá nyultam, melyek útról jöttek, azt tapasztaltam, hogy a mellizmok barnasága sötétebb, mint a normalis galamboké.

Engem leginkább a hullamerevség és a vér érdekelt és azért főleg ezeket tanulmányoztam. Már 8 percz mulva beállani kezdett az izommerevedés az asztalon fekvő fáradt galamboknál és 12 percz mulva a szárnyak merevek valának, míg a normalis galambok a merevség jeleit nem mutatták. Miután e tényről meggyőződtem, még egyszer tettem próbát és kísérletet két, az imént megérkezett galambokon és ugyanazon eredményt tapasztaltam.

Az izmok chemicali alkatának tanulmányozása végett fölbontoztam az izmokat és azt találtam, hogy a kis mellizom színre nézve halványabb, mint a nagy mellizom. Ennek oka valószínűleg abban rejlik, hogy a kis mellizom a repülésnél kevésbé dolgozik, a mennyiben csak a szárnyak emelésénél tevékenykedik. A nagyobb munka a nagy mellizomra esik, mely a szárnyaknak a legerősebb lökést adja.

Végül még egyet kell megjegyeznem, mert igen fontos azon elváltozásokat illetőleg, miket az idegrendszer kifáradása idéz elő. Megvizsgáltam ugyanis az agyukat az útról jövő és a hon maradt galamboknak, és azt találtam, hogy színre nézve igen nagy volt a különbség. A dolgozóteremben levő többi kollegám is észlelte ezt. Az elfáradt galambok agya világos, vértől majdnem üres volt. Ebből magyarázható valószínűleg azon föntjelzett tény, hogy az Afrikából jövő fürjek rosszul látnak. Mi sem vagyunk képesek nehéz megerőltetések után agyunkkal dolgozni.

Az est beállta előtt még 20 galamb érkezett meg, tehát csak $\frac{1}{3}$ -a veszett el az útra bocsátott galamboknak. A következő napon még más kettő is megérkezett.“

Nem ritkán láthatni tavaszkor madláresapatokat, melyek egy hegyes szög > alakjában repülnek. Ezek a vadkacsák, melyek Afrikából jövet észak felé vándorolnak. Ugyanezen madarak néhány nappal később, ugyanazon rendben átvonulnak a keleti tengeren, azután Finnországon és csak a lappok országában vagy Szibériában nyugosznak meg. A liléfélék, a charadriidák családja körülbelül 100 fajjal bir, melyek minden megteszik az utat az egyenlítőtől Izlandba, a Spitzbergákba vagy Szibériába és vissza. E nagy családból két példát hozok fel: a kőforgató lilét, mely a Jeges-tenger partjain fészkel és Közép-Afrikában, Polyneziában és Ausztráliában telet és az aranyos lilét, mely szintén a sarki körökben fészkel és a telet Dél-Afrikában tölti.

Seebohm egy igen értékes könyvet irt e madarak vándorútjáról. Észleleteit személyes tapasztalatokból szereztem, a mennyiben ő csakis az erre vonatkozó tanulmányozások végett Dél-Afrikába, Natalba utazott; más évben pedig a sarki tengerhez utazott, hogy ott bevárja, észlelje és tanulmányozza e madarak megérkezését. Egy egész telet töltött Szibériában, a 66-ik szélességi fok alatt, Jenissei partjain, hogy ott legyen, midőn a hosszú téli éj véget ér. Könyvéből a következőket hozom fel:

„Hihetetlen, hogy mily gyorsan megváltozik a természet a délről fújó meleg lehelletre. A hó olvadása után 12 órára már nyilnak a szélrózsák, az anemoniák és rhododendronok, és száz más növényfaj ékesíti a földet; genzianók (tárnicsok) és a saxifragák (kőtörüfük) sárgás és kék virágaikkal ékesítik a mezőt. Május 22-én a madarak bevonulása befejeztetett és valóban bámulatra méltó volt a megérkezett madarak száma.“

Seebohm az általa tanulmányozott sarki vidékeket a „charadriidák paradicsomának“ nevezi. Leírásai szerint két egész három hónapig csakugyan paradicsomnak kell a vidéknek lenni, mely e hónapok alatt tele van a madarak, halak és virágok fölöslegével. Mivel azonban a nyár e régiókban egyáltalán rövid szokott lenni, a madarak azonnal megkezdik a fészkelés és költés foglalatosságait. Sietős lévén dolguk, nem építenek fészkeket, hanem tojásaikat azon apró mélyedésekbe teszik, miket a földben vagy a homokban vájnak. Julius végével a fiókák képesek lesznek repülni és augusztus végével, a mint a nap a látóhatár alá merül, tüstént készülődnek az elutazásra. Októberben minden élet megszűnik a sarki vidékeken és két hónapig teljes éj uralkodik.

Palmén azon helyeket, hol bizonyos madárfajok megjelennek és azokat, hol sohasem jelentkeznek, sokáig és figyelmesen tanulmányozván, föllállított egy törvényt, melyet munkájának alapjává tett.

Költési honukból évenként téli tanyáikra vonuló madarak útjukban ugyanazon tereket érintik ugyan, de légi irányuk

nem mindig ugyanaz. Határozott, geographiailag kitüntethető, gyakran ívformában futó utakat követnek, hogy a déli vidékeket elérjék, hol rendszeren a telet eltöltik. Ez útjukkal szomszédos vagy ez útjokban közbe eső vidékeken nem állapodnak meg, kivéve, ha zivatar vagy rossz időjárás nem kényszeríti őket. Az európai és az ázsiai vándormadarak földrajzi vándor-térképén látni lehet, hogy jobbra a nagy folyamvölgyeket, a tengeri kikötőket és tópartokat választják.

Egyik legkedvesebb útjuk a Rajna völgye be egészen Svájcba; azért találják a vadászok a legtöbb északi madarat a svájcezi tavak körül. Afrika felé tartó útjukban érintik a madarak a genfi tavat; a Rhon völgyén átrepülve a Középtengerhez jutnak, hol útjuk kétfelé ágazik. Az egyik csoport a spanyol, a másik az olasz partok irányában igyekszik Afrika juthatni.

A vándormadarak fészkelési helyeiktől téli tanyájuk felé irányzott útjukban az Alpokat ott érintik, hol legalacsonyabban. A galamboknak úgy látszik ellenszenvük van az Alpések iránt; mert Turinból Belgiumba történt néhány repülésnél oly nagy volt a veszteség, hogy vagy azt kellett föltennünk, miszerint eltévedtek vagy ragadozó állatoknak martalékaivá lettek; vagy pedig az Alpések mentén a tengeröblökhöz jutottak és a Rhon völgyén át hazájukba visszarepültek. Azt mondom, úgy látszik, hogy ellenszenvük van az Alpések iránt, mert a Mont Cenis-en és Fenestrelle-n fölállított katonai postagalamb-állomások Malagoli kapitány észleletei és tudósításai nyomán a rendes hegyi utakban nagyobb veszteségeket nem jeleznek, mint a sík földön végzett utazásokról szóló jelentések.

VI.

A rajok között, melyek a nagy vándorutakon haladnak, van egy-két madár, melyek nem repülnek a többivel; időnként letérnek az útról, de később ismét visszamennek az utazási fővonagra. E madarakat tévedt vendégeknek nevezzük. Gyakran a rossz időjárások és viharok meglepik őket, vagy pedig másfajtájú madaraktól eltérrtetni engedik magukat az útról és idegen vidékekre jutnak, itt azután kifáradva és megzavarodva, mintegy megbomolva, megállapodnak.

Midőn a régiek egy külföldi, vagy ismeretlen madarat láttak, azt hitték, hogy ez jó jel; ellenkezőleg, ez annak a jele, hogy a szegény madarakat valami szerencsétlenség érte, mert az ily eltévedtek gyakran éhség miatt meghalnak, ha teszem azt a vízi és moesári madarak egy száraz vidékre dobattak. Gyakran azonban acclimatizálódnak és éppen az ilyen tévedt vendégek keltik föl leginkább a természettudósok nagy figyelmét azon átalakulások miatt, miken a faj a vidékhez való hozzátörődés folytán keresztül megy.

A vándormadarak eltévedésének gyakran előforduló eseteiből következtetni kell, hogy őket néha bizony cserben hagyja a „csodálatos ösztön“ és az elkerülhetetlen romlás, pusztulás zsákmányának dobja oda. Palmén szerint azok a madarak, melyek Egyiptom lapályairól jönnek, Szibériába vonulnak, miközben érintik Kis-Azsia partjait a Márvány- és a Fekete-tenger mentén és érintik a Krimet is. Azután a Don, majd a Volga-folyam mentén haladnak, majd egy fordulattal az Ob-ot érik el és így jutnak, mint most már mindig ennek folyamását követve a sarki vidékekre.

Előfordul azonban az is, hogy a Nilus völgyéből jöve keresztül repülnek Kis-Azsián, a helyett, hogy a partok mentén haladnának; ily esetekben halálukat lelik a Kaukasz hegyszorulataiban.

Sella Victor a Közép-Kaukaszban tett utazásáról szóló rajzában így ír a vándormadarakról¹⁾:

„Gyakran meglepik viharok, hófuvatagok és köd a madarakat a magasabb légkörökben és ez vészthozó lesz reájuk nézve. Ezt már volt alkalmam megfigyelhetni az Alpeseiken is, de sehol sem találtam a kimult szárnyasoknak oly tömegére, mint a Beringhi jégmezőkön. A magas sziklafal, mely ezen amphitheatrumot körülveszi, majdnem áthághatatlan a madarakra nézve; másrészt lehetséges az is, miszerint a gyakori viharok, melyek a Shkara és Zauner magas bércein dúlnak, okai annak, hogy a madarak a széles völgykatlanban mintegy kelepeztében foglyokká lesznek.“

„Juliusban igen sok pacsirta, fűrj, felismerhetlen csontváz és egyes csontok az áramlások által a gletscherek hasadékaiba és oduiba hordatnak, sőt szeptemberben ösém, Eminio, e helyeken még élő fűrjeket is talált, melyek az utat eltévesztve, oly annyira kifáradtak valának, hogy képtelenek voltak a körülfekvő bércek nyergei fölé emelkedni.

Szeptember végén, Lars-tól nyugatra, az egyik hegyen, a Kaukaszon keresztül vonuló Darjel-út mentén, 3700 méter magasságban tartózkodván, egyszer csak lármára lettem figyelmessé és a magasba tekintettem. Jelentékeny magasságban a fejem felett vízimadaraknak, valószínűleg kacsáknak raját láttam vonulni, melyek északról délfelé tartó vándorútukon valának.“

Sella tapasztalatai alapján hajlandó azt következtetni, hogy nem csak daryak és kacsák, hanem más madarak is a Kaukasz fölött repülnek el, kikeresvén ennek legalacsonyabb hegylánczait és bérceit.

Szemeim előtt fekszik a Bezinghi-gletschernek Sella V. által készített nagyszerű photographiája. E bércek alkata

¹⁾ V. Sella. Nel Caucaso Centrale. Note die escursioni colla camera oscura. Bolletino del Club alpino italiano. 1889.

emlékeztet az Alpokra, más kivándorlókra, más halotti kamrákra, melyek még szomorubbak. Evenként ezer meg ezer munkás vándorol ki Piemontból Franciaországba vagy Svájcba; sokan közülök, ha tavaszkor hazatérni akarnak, a nagy hideg és a kimerülés miatt halálukat lelik a szent-bernáti nagy úton. Hulláikat azután egy épületbe viszik, mely körülbelül 100 méternyi távolságban van a kolostortól; ott lefektetik őket úgy, a mint találták, hogy a netán utánuk kutató rokonok vagy pedig a többi átutazók esetleg fölismerhessék.

Ki az ablakon betekint e hullakamrába, az sohasem fogja felejteni a szemei elé táruló látványt. A padlón elszórtan fülhalmozva láthat csontokat, koponyákat, ringy-rongyokat, melyeket a por félig befödött és melyek századok óta e hullakamrában elrejtve vannak, megdermesztő érzést gyakorolván az átvonuló vándorokra.

A falak mentén megdermedett izületükön nyugvó csontvázak vannak fölállítva. Így maradnak addig, míg maguktól össze nem esnek.

Némelyik már 50 év óta ott áll fölemelt karokkal, összeszorított ajkakkal, csillogó fogakkal, botot tartva kezükben, ugyanazon állásban, a milyenben a hóban találták. Körülbelül 30 hulla van itt és a holtak által keltett benyomást még rémitőbbé teszi azon szegényes ruházat, mely rongyokban lóg le a hulláról és mely alól átesillámlik a kiszáradt barna bőr.

E skelettek között különösen magára vonja a figyelmet egy nő, ki karjaiban egy gyermeket tart, kinek emlőit nyujtani látszik. A szemet lebilincseli az anyának helyzete, ki a halál pillanatában legalább gyermekének életét reményli megmenthetni. Mintegy tiszta fény sugara hatja át a sötétséget és megvizsgálja a részvét érzelmével e sírbolt kínjait. A fenséges áldozat, melyet az anya mozdulatai fejeznek ki, magasztos színben tünteti föl e szerencsétlenek halálát, kik után senkisémet kutat és kiket talán senkisémet siratott meg.

Ki sohasem volt az Alpések között, annak fogalma sem lehet azon szenvedésekről, miken e szerencsétlenek átmentek mielőtt meghaltak. Jobbára Piemontból való emberek ezek, kik tavaszkor zsákkal, vagy utazóládával a vállukon útra indulnak, hogy családjuk számára némi kis költséget megtakarítsanak. Néha az ilyen munkások későn kelnek útra és akkor a gonosz viharok és a hófuvatagok meglepik őket és megakadályozzák útjukat a bérceken át folytatni. Rosszul öltözködve, a végletekig kimerülve, a hidegtől megdermesztve, megfagyott kezekkel és fülekkel terülnek el az úton.

Sokszor oly sűrű ott a köd, hogy tovább menni lehetetlen, és e köd oly sötétségbe burkolja a tájéket, hogy sem az utakat, sem az utak mentén elvonuló meredélyeket, mélyedéseket nem lehet látni. Az Alpokon a hó nem pelyhekben esik,

mint a sík földön, hanem finom por alakjában. Jégdarabocskákká lesznek itt a hópelyhek, és e jégdarabocskákat, mint tüket, keményenverdesi az arezba a szél; áthatnak a ruházaton és a legvastagabb öltözet sem óv meg ellenük. A szél a hótömeget hatalmasan kergeti, miközben a sziklafalokról lefujja és a hasadékokban fölhalmozza. Gyakran látja az ember, hogy miként közeledik az úton a bőszi vihar és a völgybe lezúgó útjában miként ropogtatja meg a fenyveserdőket. Mily rettenetes hatással lehet a szegény vándorlókra ilyenén színjáték, a távoli lavinák recsegése, robaja és a vihar üvöltése! Jaj nekik, ha kétségbeesetten vándorútjukban megállanak; ha elbátortalanítva és megdermedve, fődél, menedékhely után akarnak kutatni! Ki kipihenni akarja magát, veszve van; mert legyőzi őket az álom és a nyomorultaknak e végső, egyetlen vigasztalása örökre lezárja szemeiket. De ekkor legalább nem érzik és nem látják szomorú végüket, mely rájuk beköszönt; édesdeden átszenderednek a halálba!

1875. augusztusában volt, midőn másodszor másztam meg a nagy Szent-Bernátot. A halottas kamrában több hullát láttam, miket úgy látszik kevéssel, néhány nappal előbb hoztak oda. A szerzetes testvér, ki engem vezetett, azt mondta, hogy az előző év novemberében érte utol őket a szerencsétlenség és a legnagyobb, legpontosabb részletességgel beszélt el ezen szánalomra méltó embereknek szerencsétlenségét.

Az 1874. évi november 25-ki „Feuille d’Aoste“ így írja le azon szerencsétlenséget: „Csütörtökön reggel a kolostortól néhány lépésnyi távolságban két favágónak látszó halottat találtak. Rögtön egy csapat küldetett ki a netalán szintén veszélyben levő többinek felkutatására. Két szerzetes egy szolgáló kíséretében még 30 személyt talált a Perán. E szegények 24 órán át vízzel megnedvesített és megszózott csekély lisztből táplálkoztak. Pénteken elhatározták magukban, hogy elhagyják a Perát és nagy megerőltetéssel a kolostor közelébe vonszolták magukat. Egy hófuvatag, melyet az ottani tájszóolás Coufle-nak nevez, elzárta az útjukat és eltemette valamennyiüket. A kolostor egy kutyája, mely szánandó állapotban érkezett meg, jelenté először a szerencsétlenséget. A testvérek valamennyien azonnal a szerencsétlenekhez siettek segítségre és először egyik társukkal találkoztak, mellette egy piemonti munkás haladt, ezeknek hosszas erőlködés után minden idegen segély nélkül sikerült kiszabadulniok a hósírból. A többi testvér minden kigondolható gondozással ellátta őket, de sikertelenül, mert csakamar mindketten meghaltak.

Hat halottat ástak ki a hótömegeből. Kettőt élve húztak ki, de ezek is csakhamar kimultak.

A két szerzetesen kívül meghalt a kolostor szolgálója is. Két piemonti munkás életben maradt, annak daczára, hogy 24 óráig a hóban eltemetve feküdtek.“

A béka panasza.

Ponori Theurewk Árpádtól.)*

Iszonyu az, miként bántak
Vélem, szegény állattal,
Hogy inyöket csiklandozzák
Egy-egy kövér falattal!

Kiszakítá, ime, hátsó
Czombjaimat gyilkos kéz!
S itt hever most elevenen
Testemből a többi rész!

Itt fekszem már napok óta,
Kimulni, jaj, nem tudok!
Lehetetlen megmondani,
Fájdalmaim mily nagyok!

Borzasztó az, így kínlódni!
Várva-várom végemet!
Báresak jönne már a halál,
Hogy megváltson engemet!

Miért hagynak engem élni?
Mért nem ölnek meg azok,
A kiknek az én czombjaim
Oly jóízű falatok?

Csakis fásult ember lelhet
E czombokban kellemet,
A melyekért kegyetlenül
Tépte széjjel testemet.

„Hitvány béka, hogyha sorsod
Mostoha, mit bánom én?!“
A szívtelen így szól, mintha
Nem is volnék érző lény!

Mintha bizony nem érezném
Rettenetes kínomat,
Melyet szerzett, mikor nekem
Kirántotta czombomat!

Fenevadnak erkölese az,
Hogy addig nem nyughatik,
Míg marczangolt zsákmányának
Vérével jól nem lakik.

Torkosságból megkínozni
Egy ártatlan állatot:
E gondolat nem embertől,
De ördögtől származott!

Isten büntetése.

— Igaz történet. —

Irta: *Szini Péter.*

Mikor én falusi iskolába jártam, hogy elsajátítsam szeretett tanítónktól azon ismereteket, melyek alapját képezik a magasabb foku tanulmányoknak, a legcsintalanabb, legrakonczátlanabb fiu volt osztályunkban Kerekes Józsi, a gazdag Kerekes András fia.

Nem fogott azon sem szép szó, sem pirongatás. Mint a tanító úr többször kijelentette: vérében volt a rossz. Makacs, engedetlen, vásott gyerkőcz volt, ki többször vakmerően szállt szembe még a tanító úrral is, mikor az jóakarattal figyelmeztette a rendre, tisztességre, jó magaviseletre.

A jó intésnek legtöbbször annyi lett a foganatja, hogy a szülei háznál rossz nevelésben részesült gyermek elmosolyodott rajta s bizonyára az intés hatása alatt újabb csinyen törte fejét.

Mert sok gonoszsgot elkövetett a faluban. Különösen a szomszédjukban lakó boltoszsídó volt czélpontja gonoszsgainak. Az még semmi volt, hogy a czukrot ellopkodta tőle,

*) „Új hangok“ ezimü munkájából.

hanem egyszer — a sátoros ünnep alkalmával — még a sátrat is rádöntötte a szegény Áronra, ki jajveszékelve rohant ki a gyékényhalmaz közül, azt hívén, hogy legalább is földindulás van.

Mikor Kerekes András uram, a Józsi gyerek édesapja, értesült az efféle elkövetett csinyek felől, nagyot kaczagott rajta. Megsimogatta az egyetlen fia borzas fejét és szemtől-szembe dicsérte meg, ezt mondván: „Ember lesz belőled, fiam! Ne is engedj a nyakadra ülni senkit! Nem vagy te utolsó nemzetből való! Marad neked annyi, hogy nem szorulsz senkire!”

Az ilyen apai tanács nem is hullott kősziklás talajra, hanem megtermékenyült a Józsi gyerek szívében, mint az elvetett mag szokott a jól elkészített földben.

Külömben az apja maga sem volt valami szeretetreméltó ember. Nem igen dicsekedhetett a faluban sok jó baráttal, mert durva, faragatlan, fenhéjazó, gögös ember volt, ki nem szeretett segíteni senkin, még a szegény koldust is lekergette udvaráról. Sok galibát csinált e rátartóságával mindenütt. Bizony még a tisztelendő urat is nem egyszer megbosszantotta az egyháztanácsi gyűléseken, hol mindennek ellent mondott. Semmit sem akart úgy, mint a többiek.

Kerekes András uram jó módú gazda volt. Szép háza volt közel a templomhoz; a határban vagy husz hold jóminőségű földje. Talán azért is hitte úgy el magát, hogy szegényebb lakostársai köszöntését is csak úgy foghegyről fogadta! Volt is pénze bőven mindig, mert nem volt nagy kiadása. Egyetlen gyermeke vala, a Józsi, kit majomszeretettel szeretett.

Mikor a Józsi gyerek elérte az iskolaköteles kort, volt sirás-rivás a háznál. Kerekesné óbégatott, hogy most már mire kell jutni az ő kedves egyetlenének. Hogy fogja azt a rektor gyilkolni. Ő egy ágszállal sem érintette soha, más meg majd kegyetlenül elveri.

Meg is hagyta a férjének, hogy menjen, kísérje fel a fiut és mondja meg annak a rektornak, hogy de bizony az ő kedves gyermekét meg ne merészelje fenyegetni, mert nem szokott az a vesszőzéshez.

— Jó, jó, no! — mondta Kerekes. — Csak ne jajgass, hát felkisérem. Majd beszélek én a tanítóval. Magam sem szeretném, ha megverné a gyermekemet!

— Inkább igérv valamit neki, csak jól bánják vele! Mondd meg a tanítónénak, hogy juttatok néhány tojást neki, meg egy-egy kis tejet, csak szemet vessen reá.

A Józsi gyerek, ki eddig a legrakonezátlanabbul vitézkedett az utcán a többi iskolátlan gyerekekkel, hallotta a szerető anya szörnyű aggódását és bizony maga is kétségbeesetten gondolt az iskolára. Hóhér gyanánt tűnt fel előtte a tanító, bőrtönkép az iskola. Meg is volt szeppenve nagyon, midőn

édesapja kísérete mellett felment az iskolába. Egy szót sem tudott a tanító kérdésére felelni, csak szífogott s úgy reszketett, mintha hideg láz gyötörné.

Sok szülő elfogultságból, vagy tudatlanságból így riasztja el jó előre gyermekét az iskolától, nem gondolván meg, hogy ez elrémítéssel csak gyermeke jövőjének csinál megmérhető kárt.

Bejött a Józsi közénk megrakott tarisznyával s a tanító úr beültette az első padba. A nagy tarisznya ott csüggött nyakában, mert félt letenni, hogy a gondos anya által belerakott sok ennivalót ellopkodják tőle. Kerekesné meg akarta mutatni, hogy sok minden kitelik a házától. Ugy ellátta fiát, mintha egy hétig lenne távol tőle. Volt abban a tarisznyában egy nagy darab turóskalács, lekváros rétes, alma, dió, aszalt szilva, egy darab paprikás szalonna, meg tudná a jó ég mi minden. Mi, szegényebb sorsuak, megalázódva néztük a gazdag fiu duzzadó tarisznyáját. Nekünk nem telt oly sokfélére, de meg ha telt volna is, nem adott az édes mamánk. Azt mondta, ha kenyeret kértünk: „Minek az iskolába kenyér? Az iskolába tanulni jártok, nem enni! Egyetek itthon s nem haltok meg éhen, míg előkerültök!”

Milyen rosszul esett ekkor nekünk a mamánk kijelentése. Zsarnoknak tekintettük, ki csak kínozni tudja gyermekeit. Lám, Kerekes Andrásné az igazi, jó anya. Nem engedi az, hogy kenyér nélkül jöjjön iskolába a fia.

Nemsokára irigyelt személyiség lett a mi iskolánkban Kerekes Jóska. Észrevettük, hogy még a tanító úr is szebben bánik vele, mint a többiekkel. Nagy Andrást, a szegény özvegy-asszony fiát még meg is pálcázta néha, de Kerekes Jóskához sohasem nyult. Hiába! Volt oka tartani a gögös Kerekes Andrástól! Akkor még nem olyan volt a tanító helyzete, mint most. A papok kegyétől függött, hogy megmaradjon állásában, vagy kicsapattassék. Ez a kellemetlen eset pedig hamar bekövetkezhetett. Csak be kellett panaszolni a vizitáció (egyházlátogatóság) előtt valamelyik haragosának s rögtön „reáborították a vizes lepedőt“.

A mi jóindulatu, becsületes tanítónk is ettől tarthatott, azért becézte annyira a rossz erkölcsű Kerekes Józsit.

Pedig a gonosz fiu rosszal fizette vissza a jóindulatot. Hogy belátta, miszerint a tanító nem harapja le sem fülét, sem orrát, sem késsel nem hasogatja a bőrét, mint az anyja otthon beszélte neki, mindjárt kitört rajta a rossz természet.

Eppen egy jámbor izraelita fiu mellé került a padban. Ez aztán czéltáblája lett gonosz incselkedéseinek. A szegény fiu többször sirva szaladt haza, mert az elkényeztetett gyermek minden ok nélkül földhöz verte, megöklözte, sőt egyszer pirosnyelű bicskájával még hajtincsét is lenyiszálta.

Sok kellemetlensége volt miatta a tanítónak, de hát nem

tudott vele mit csinálni. Megbüntetni nem merészelte s ha megüzentte Kerekes Andrásnak, hogy minő gonoszságot követett el a fia, a büszke paraszt felkaczagott:

— Hehehe! Jól tette! . . . Hiszen csak egy zsidókölyök! . . . Mind meg kellene ölni a zsidót!

Egy nyári délután éppen az iskolából mentünk hazafelé. A tanító úr szép rendbe állított bennünket az udvaron. Meghagyta, hogy köszönjünk az utcán mindenkinek; otthon is köszöntsük szüleinket és azután elbocsátott.

Mikor leértünk az utcára, éppen akkor jött a mezőről hazafelé a gazdag Kerekes András. Gereblye volt a vállán s széles vászonkötője fel volt akasztva nadrágja mellé.

— Szerencés jó napot kívánok! — köszöntünk neki.

— Adjon Isten nektek is! — fogadta nagy büszkén. — No már hazafelé jöttök az iskolából? Hiszen még tanulhatnátok, mert a csürhe sem jó hazafelé! . . . Hol van az az én fiam? . . . Hol vagy Jóska?

Jóska a sor közepéből dugta elő a pofók arezáat.

— Itt vagyok, édes'pám! Mit hoz kend a kötőjében?

— Gyere csak elő, mit parádézol ott? Ugy sem lesz tebelőled katona, mert kiváltalak!

Jóska kilépett a sorból s odafutott apjához, ki kötőjéből egy szép fűrjet vett elő.

— No, nézd csak, hoztam neked egy madarat! De oszt' el ne bocsásd!

Tánczolt, tapsolt örömeiben a Jóska gyerek és a szegény fűrjet odaszoritotta a két kezébe, hogy csak feje látszott ki az ártatlan teremtésnek.

Szegény kis madár! Dehogya gondolta volna, hogy sok hasznos munkájáért, melyet Kerekes uramnak tett, az lesz jutalma, hogy a Jóska gyerek kínzó körmei közé kerül. Szegény kis madár! Bár inkább pusztultál volna el ott a mezőn; lett volna sírod a harmatos pázsit, altatód a zsongó kalász. Bizony, bizony, jobb sorsod lett volna!

Félóra sem telt bele, hogy hazamentünk az iskolából, már a Jóska gyerek ott volt az utca közepén. Hangos kiáltozással hívta elő a gonoszságban részes társait.

— Gyertek, gyertek! Itt a madár! Nézzétek csak, hogy repül!

Azzal eleresztette a kezében tartott fűrjet. Szegény madár azt hitte, hogy most már megnyílt előtte a szabadulás útja. Örömmérettel repült fel a magasba, a meddig a vásott fiu által fogott hosszú fonál eresztette.

Mikor már elég magasra repült, a rossz fiu megrántotta a madzagot, mely a madár lábához volt kötve és a szegény kis fűrj lezuhant a levégőből az utca göröngyei közé s keserves csicsérgéssel vergődött ottan.

Nagy hahota követte a szegény madár leesését. A gyer-

meksereg oda futott hozzá s hessegette a földön vergődő szegény fürjet, mely kétségbeesetten igyekezett menekülni gyilkosai elől.

Kerekes András a kapuból nézte fia játékát. Nagyokat nevetett ő is, midőn a szegény madár lehullott a földre. Volt is neki ahhoz esze, hogy fel tudta volna fogni: mily lelketlenség, mily gonoszság úgy kegyetlenkedni az ártatlan, hasznot hajtó kis madárral.

Tizszer-huszsor felreпитette Jóska a fürjet s ugyananyiszor rántotta vissza a földre. A boldogtalan kis jószág pihegett, vergődött kezei között. Kérlelőleg csiripolt felé, mintha mondta volna: „Bocsáss el, jó fiu, ne kínozz tovább, hiszen én nem bántottalak téged!”

Eszében sem volt Jóskának, hogy elbocsássa, sőt még gonoszabb tervet eszelt ki.

Megunta már a madár fölreпитését. Odaadta egyik társának a fürjet, ő pedig elfutott házukhoz, hol anyjától egy hajtút kért.

En is ott voltam már akkor, midőn visszatért a hajtúvel. Nagyon megesett szívem a szegény kis madárkán s kértem a gonosz fiut:

— Jóska te! Add nekem ezt a madárt, adok neked érte egy vizipuskát!

— Nem adom biz én! — válaszolt a fiu. — Veszen nekem édes pám vizipuskát, ha kell!

Visszavette a madarat a fiutól és mosolyogva mondá:

— Nézzétek csak, mit csinálok vele! . . . Hehehe! Milyen derék lesz! Nem fogja látni, hogy merre repül!

Elővette a hajtút, leszoritotta két keze közé a kis madár fejét.

— Ne, ne, Jóska! Ne tedd ezt, az Isten áldjon meg! — kiáltám, észrevévén, mit akar a gonosz fiu. — Hát nem sajnálnád megvakítani szegényt?

— Nem hát! . . . Kiszurnám én akár mindnek a szemét! — felelt és a hajtúvel odadöfött a fürjecske szeméhez.

A kis madár felsikoltott, az iszonyu fájdalomtól vergődve fetrengett a gonosz fiu kezeiben. En meg sirva mentem haza s elbeszéltem e kegyetlen tettet a jó édes mamámnak.

— Ne sirj, fiam! — vigasztalt a jó mamám. — Ha olyan gonosz, kegyetlen természetű, majd utóléri Isten büntetése egyszer! . . .

* * *

Évek teltek el a kegyetlen tett óta. En elszakadtam a kedves szülőhelyemtől s idegen helyre kerültem, hogy folytassam tanulmányaimat. A faluba, hol jó apám lakott, nem is vetődtem el, csak midőn felnőtt emberré lettem.

Örömmel mentem felé, mihelyt alkalom került meglátogatnom. Volt okom vágyani bele. E falunak virágos temető-

jében aludta örök álmait a forrón szeretett, kedves jó anyám! Milyen jó lesz évek küzdése, szenvedése, nyomorusága után megpihenni kissé azon a halmon, mely alatt a melegen szerető anyai szív porlad!

Bementem a temetőbe, melyben minden egyes fa ismerősként köszöntött. Ugy tetszett, mintha csak tegnap hagytam volna el őket. Hej, pedig huszonöt év múlva kerültem vissza hozzájuk.

Alig-alig találtam rá jó anyám behorpadt sírhalmára. Megkorhadt; kidőlt emlékjele ott hevert a puha pázsit fűvében. Bizonyára gonosz kezek törhették ki.

Órákig elbolyongtam a temetőben s nézegettem a gyászos fejfák feliratait. Sok ismerősre akadtam közöttük. Ott volt a mi egykori jó tanítónk is, egy sűrű ákáczosban meg rátaláltam Kerekes András uram sírhalmára. Ott volt együtt vele a felesége is.

Eszembe ötlött a mult, mikor apró iskolások voltunk. Rágondoltam a csintalan, vásott lurkóra, Kerekes Jóskára, ki a szegény fürjet oly kegyetlenül megfosztotta látásától. Mi lett abból vajjon?

Elindultam a falu felé, hogy felkeressem a tanítót, ki jó ismerősöm volt. Utamba esett a Kerekes András portája, önkéntelenül feltekintettem reá. Nem úgy nézett az ki, mint huszonöt évvel előbb. A szép zsindeyes ház romban volt már. Tetőjéről lehullott a zsindey s a mi maradt is, be volt fedve zöld mohával.

Az udvart gyom, burján verte fel és a gyepek között, hova a nap melege erősen süttött le, egy embert fedeztem fel. Ott feküdt valami rossz pokróczon, a nap felé tartva összezsugorodott, csupasz lábait.

A kíváncsiság érzetével kopogtattam be barátomhoz s csakhamar reátértem a rég furdaló kérdésre:

— Mondd csak, hogyan éli világát Kerekes Jóska?

— Jaj, barátom! — válaszolt a tanító. — Utólérte azt Isten büntetése, de meg is érdemelte, mert garázda, vérengző természetű ember volt. Az édesanyját is halálra kinozta s még az apját is kidobta a házból.

— Gondoltam! Már gyermekkorában is gyilkos természetű volt! — felelém. — Jól emlékezem reá, mikor egy ártatlan fürjnek kiszurta a szemeit!

— Olyan istentelen volt az mindig, különösen a lovakat szerette gyilkolni. Egyszer éppen fuvarban volt s a mint mondják, részeg fővel kegyetlenül verdesni kezdé lovait. A lovak végre elragadták a szekeret s a gyilkos természetű ember lezuhant a földre, összetörve kezét, lábát, még a fél szeme is kifolyt. Azóta csak ott sütkérezik a napon, mert elnyomorodott mind a két lába.

— Isten büntetése! — mondtam. — Utólérte az átok, a miért megvakította az ártatlan fürjet!

Másnapon felkerestem a nyomorultat. Ott feküdt már a gyepen s hogy felismert, erősen zokogni kezdett.

— Látod, Jóska, nem esett volna rajtad szerencsétlenség, ha nem kegyetlenkedel az állatokon! — mondtam neki.

— Beismerem, hogy magam voltam okozója szerencsétlenségemnek! — zokogta a szerencsétlen. — A szüleim korán beléinoltották a vérengző természetet s nem tanítottak arra, mit azóta itt, e nyomorult fekhelyen megtanultam, hogy az állatok is Isten teremtsései és az Isten nem hagyja büntetés nélkül, ki az ő kiesinyei közül csak egyet is megbánt méltatlanul.

Fájó szívvvel vettem búcsut a szerencsétlen embertől, ki jó későn, maga kárán tanulta meg, hogy a bűnt utóléri a büntetés.

Régi, régi történet ez, de még ma is emlékezem reá. Még ma is előttem van az a nyomorult Kerekes Jóska, kit Isten oly súlyosan büntetett meg azért, hogy meg nem becsülte a szegény állatot.

Leirtam nektek, édes atyámfiai! Tanuljatok belőle, mert boldog, ki más kárán tanul!

Egy akadályverseny.

Irta: K. A.

Gyönyörű tavaszi nap volt. Az emberek ezrivel özönlöttek a sokat ígérő turfra. A nagy akadályverseny volt ezen ezrek vándorlásának fő indító oka. Az első versenyek aránylag gyorsan multak el, kevés érdeklődés mellett, míg végre ki nem teszik a táblát a nagy versenyre; de melyre, sajnos, csak négy ló jelentkezett. Az emberek előbb megvárják a próbagaloppot, mielőtt a totalizateurhöz rohannának. E próba alkalmával mind a négy ló jól ugrik, de egy mégis kiválik közülök s ez a favorit Csillag, gróf N . . . pej-ménje.

A nyeregben maga a gazdája ül s öntelt mosolyal simogatja lovának nyakát, mintha biztosra venné a győzelmet. A népség tömegesen rohan a totalizateurhöz, hogy ott kiki pénzét a maga kedvezésére tegye, legtöbbje Csillagban bizik. — Már lobog a starter fehér zászlaja és mindenki feszült figyelemmel kíséri a lovak ugrádozásait, míg végre egy pillanatban mind a négy ló neki nem rugaszkodik, és most ime megindul a verseny. Elül vezet Csillag. Gazdája úgy lovagolja, mintha el akarna futni előlük. A kisebb akadályokat minden nehézség nélkül ugorják át. Gróf N . . . nagy büszkén hátra tekint és akkor észreveszi, hogy M. főhadnagy már sarkában van lovával. Ő nem akarja a dicsőséget átengedni, sarkanytyuit a ló oldalába vágja és borzasztót húz ostorával a ló temporára. A ló fájdalmában irtóztatóan neki

rugaszkodik és megvadulva rohan tova. A közönség látva a ló rohanását, éljen kiáltásokba tör ki, de nem látja, mint esuklanak a nemes állat inai, sőt úgy látszik maga a lovasa sem veszi észre, mert megkoczkáztatja a kőfalon és árkon a keresztülugratást. De ez egyszer csalatkozott és meglakolt vakmerőségeért. A nemes ló, mely vad száguldozásában teljesen elfáradt, nekiugrott ugyan az akadálnak, de szerencsétlenségére már nem éré el az árok túlsó partját, hanem a mélységbe bukkott; lovasa pedig, ki estében a túloldalra jutott ugyan, eszméletét veszve, az utána következő lovaktól majdnem halálra gázoltatott. A közönség egyik része kétségbeesve nézte e bukást, de nem annyira a lovat sajnálta, melyet tört lábai miatt agyon kellett löni, sem pedig a sajnálatra méltó grófort, kit félholtan vittek el a gyepről, mint inkább a pénzt, melyet könnyelműen elveszített; másik része pedig örömrivalgással fogadta az elsőnek beérkező M. főhadnagyot, meg nem indítva e balesettől jókedvűen hagyta el a lóversenyteret. Én magam is szemtanuja voltam e jelenetnek és borzadva e vakmerő sporttól és megutálva a közönség rút nyereszkezdését, ama szilárd föltevással tértem haza, hogy ez állítólagos nemes sportra, ha módomban lesz is, soha egy fillért sem fogok áldozni.

Szeresd az állatot! . . .

Szini Pétertől.

Szeresd az állatot, — szeressed, gyermekem!
Szívedben iránta gyűlölet ne legyen.
Mélyen oda legyen a lelkedbe vésvé:
Minden állat a jó Isten teremtése!

Ő adta, gyermekem, a hasznos állatot,
Ki hatalmas kézzel neked éltet adott;
Jóságát hirdeti a porszemnyi bogár
S minden állat, a mely földön s föld alatt jár.

Neked okos lelket adott jó Istened
S fájdalomad nyelveddel ki is fejezheted;
Ha valaki megbánt, ártatlanul megsért,
Elpanaszolhatod és vehetsz rajta bért.

De a szegény állat, lásd, beszélni nem tud,
Bár életét védi, mikor előled fut; —
Terhelheti apád bármily súlylyal lovát,
Nem tudja mondani: nem bírom már tovább!

Hasznunkra teremtett a jó Isten nekünk
Sok állatot, hogy fentarthassuk életünk;
De kegyetlenkedni rajtuk, az nem járja!
Hallgass, jó gyermekem, lelkednek szavára.

Nem ébredne-e fel a szívedben részvét,
Szegény állat kínját hidegen elnéznéd?
Hiszen ő is érzi, — bár a szegény hallgat —
Eppen úgy, miként te, a kint, a fájdalmat.

Rossz szívre mutat az, — magad beláthatod, —
Ki gyöttri, kínozza a szegény állatot,
Mely hűséggel szolgál és huzza az igát...
Vétek az, gyermekem, mely az égre kiált.

Gondold meg csak, vajjon jó volna-e neked
Nálad erősebbtől fájdalmat szenvedned?!...
Te miért bántod hát a nálad gyengébbet,
Ki téged nem bántott; ki neked nem vétett?!

Az állatokat is a jó Isten védi,
A legkisebbre is gondja van őnéki.
S ha megbántasz egyet, Istenedet sérted,
Istenedet, a ki éltet adott néked.

Mutathatnék neked sok olyan gyermeket,
Ki, ha elérkezett a nyíló kikelet,
Kiment a szabadba s mindenütt azt nézte:
Merre van készítve a kis madár fészke.

És könyörtelenül, mint a rabló szokott,
A dalos madárka fészkéhez felkuszott;
Kiszedte fiait örvendő orczával,
Nem törődve a kis madár fájdalmával.

Mondd meg, jó gyermekem, nem bűn-e az ilyen?
Gonosz az ily gyermek lélekben és szívében.
Ha a jóérzésben úgy hátra nem marad,
Bizony még védhetné a szegény madarat.

Örvendetek a fák izes gyümölcsének,
Pedig lepusztítná a sokféle féreg;
Ha a kis madarak figyelve nem lennék,
És az ágak között őket nem keresnék.

Miért bántjátok hát rosszszívü gyermekek
A kis madár fészket; hisz hasznos hajt nekt k?!
Vagy a jótettért ti gonoszszal fizettek?
Vagy hasznát felfogni csekély érzelmetek?

Kérlek, jó gyermekem, kérlek én tégedet,
Istennek nevében, ki örök Szeretet;
Ki minden állatnak édes táplálója
S veszélytől a kicsiny bogárt is megója;

Kérlek: szavaimat jól szívedbe vésd:
Ne légy pusztítója semmi teremtésnek;
Legyen a kebeled érzéstől áthatott:
Becsüld meg és szeresd a hasznos állatot!

IRODALOM.

1. „Gemma“, vagy erény és bűn, az Orsz. Állatvédő-Egyesület könyvtárának II. kötete, regény, írta Elpis Melena, fordította Szalkay Elvira, a pozsonyi állami felsőbb leányiskolánál az angol nyelv tanítónője. Ára díszesen kötve 40 kr. Társulati tagoknak 30 kr. Postán küldve 10 krral több.

Elpis Melena görög név alatt Schwartz Esperanze bárónéra, európai műveltséggel bíró, mély érzéssel és tudományokkal gazdag úrnőre ismerünk, kinek 40-nél több műve német, angol, francia, olasz és új-görög nyelven jelent meg, mivel ő ez öt nyelven ír és hét nyelvet beszél. Legjobb műveinek egyike a fent nevezett regény, mely most az egyesület kiadásában magyar nyelven jelent meg. A szerzőnő e műben az élveboncolást, a viviszektiót álcázza le, mely eddig a tudomány köpenye alá rejtve, üzelmeit csak titokban üzte. Az egész novella egy fehkölt szellemi nő, Gemma szerepéhez van fűzve, kinek személyisége kötve tartja az embert mindvégig. A művelt hölgyek ismereteit messze túlhaladó, tudományszomjas és nemesszívű „Gemma“, egy emlékiratot szerkeszt az angol királyné számára, melyben az élveboncolás iszonyatoságait elsorolva, kérve-kéri Ő Felségét e kínzásnak birodalmában való eltörlését.

Az élveboncolási kérdés, — mondja Knodt Emil lelkész, — jelenleg egyike a legfontosabb kulturkérdéseknek; ahhoz nemcsak orvosi, hanem általános humanitási tekintetből kell hozzá szólnunk. Önkéntelenül is azt kérdezzük, mi áll magasabban: a tudás vagy lelkiismeret, az agy vagy szív, az intelligencia vagy ethika, a kutatás vagy irgalom? A felelet erre nem nehéz, mivel tudjuk, hogy csak e kettőnek, t. i. a tudománynak és emberszeretetnek összhangja; a humanizmusnak tulajdonképpeni ideálja.

Ilyen s ehhez hasonló eszméket tárgyalt Elpis Melena regényében. Űgyes, érdekesítő történelmi adatok közé csusztatja a humanus intézményeket; tartalma, mint előadása nemes és szellemes, egyes részek elragadóak. A milyen igaz, hogy az élveboncolás az állatoknak véghetetlen nagy kínokat okoz, olyan való az is, hogy az emberi érzületet megkeményíti és eldurvitja — ezért e mű az irgalomnak valóságos apologiája.

Nagyon melegen ajánljuk társulati tagjainknak és a nagy közönségnek.

2. **Új hangok.** Állatelegiák, szatirák s másfélék — czim alatt ponori The w r e w k Á r p á d tól jelent meg egy csinosan kiállított füzetke, melyben az egyes állatok panaszait — szép költői formában előadják: mennyit kell szenvedniök az emberek durvaságai miatt. Szatirikusan fel vannak állítva az állatkinzó szokások, ökölvialad a kenguruval, az ökörsütés a budai vérmézőn és befejezetül: Állatvédelmi verses arany szabályok s jelmondatok a tanuló ifjuság számára. — Alkalmunk lesz több-

ször e költeményekkel találkozunk, a mennyiben az „Ör“-ben egyet-egyet át fogunk venni. A szerző vagy 50 példányt küldött az egyleti helyiségünkbe szétszétás végett, a ki tehát érdeklődik e valóban szép és költői ihletséggel írott versek iránt, az az egyleti helyiségünkben ingyen, vagy 3 kr. beküldése mellett posta útján kaphatja a szeretet színébe kötött művecskét.

3. Állatbiztosítási könyv. A helyes elveken alapuló állatbiztosítás az állatkinzás csökkentésére nagy befolyással bír; a tulajdonosok törekednek majd idejekorán állatjukat húsként értékesíteni, az öreg állatok elesvén a biztosítástól, túlcsigázott vén lovakat ritkán látunk majd; befolyással lesz erre a lóhúskimérés is, a mely az állatbiztosításnak egyik elválaszthatlan követelménye. Rossz bánásmód által létrejött károkkért kártalanítás nem adatik; minden megbetegedéskor azonnal állatorvoshoz kell fordulni, hogy először is gyorsan eldöntessék, levágandó-e vagy kezelendő az állat, hogy hiába ne kínoztassék; ha kezelve lesz, csak állatorvos kezébe kerülhet, a ki mint — ma már — intelligens ember humanismusból is arra törekszik, hogy a bajt rövidítse, a fájdalmakat megszüntesse vagy legalább csökkentse, a kuruzslói kínzás alkalmazásba nem jöhet.

A műhez függelékként az állatbiztosítási törvényjavaslatok egész terjedelmükben vannak csatolva rövid bírálással, hogy az állatorvosoknak is módjában álljon nézeteiknek kifejezést adni a napi- és gazdasági lapokban és így ez ügy tökéletesen érlelődhetik.

Melegen ajánljuk Hajnal József tagtársunk és állatorvos úrnak e becses kis művét a tisztelt állatorvosok, a gazdaközönség és tagjaink figyelmébe. Ara 70 kr., megrendelendő a szerzőnél Nagy-Kikindán.

XI. nemzetközi állatvédő kongresszus Bernben.

A berni állatvédő-egyesület elnöksége részéről közhírré tétetett, hogy a XI. nemzetközi kongresszus 1894. évi augusztus hó 12-én és következő napjain tartatik meg következő napirenddel:

Augusztus 12-én, vasárnap, este 7 órakor:

1. Fogadás és üdvözlés a már megérkezett képviselőknek.
2. A kongresszusi tisztviselői kar megválasztása.

Augusztus 13-án, hétfőn, délelőtt 9 órakor:

1. A kongresszusi tagok üdvözlése a kormány részéről.
2. A kongresszus megnyitása az elnök által.
3. A vándormadarak nemzetközi védelméről. Előadás dr. Ohlsentől, Rómából.

4. A marhaszállítási és sakterolási ügy állása Svájcban. Előadó: jäggi Keller Endre, Aaraból.

5. A sakterolási ügy állása Szászországban. Előadó: Bendorf Hermann kereskedelmi tanácsos Dresdából.

Augusztus 14-én, kedden, délelőtt 9 órákor:

1. Az állatvédő-egyesületek és a nemzetközi kongresszus foglalkozzanak-e az élveboncsolási kérdéssel és ha igen, milyen módon? Előadó: dr. Landsteiner K. prépost, Bécsből.

2. Marhaszállítás Franciaországban. Előadó: Decroix, Párisból.

Augusztus 15-én, szerdán, délelőtt 8 órákor:

1. Az egyesületek jobb irodalmi összeköttetéseiről, esetleg egy központi iroda felállításáról és az állatvédelmi irodalom általános emelkedéséről. Előadók: Hartmann Ottó, Köln-és Péter Károly, Casselből.

2. Az állatvédelem a délszlávoknál. Előadó: dr. Cech, Zágrárból.

3. Indítványok, melyek a titkári kartól megvitatva beterveztetnek.

4. A következő kongresszus székhelyének választása.

EGYLETI ÉLET.

Egyesületünk ez idén 4 gyűlést tartott, január 12-én közgyűlést, márczius 8-án, május 26-án és június 26-án választmányi üléseket. Az igazgatói és pénztárnoki jelentéseket tudomásul vette a választmány és következő fontosabb ügyekben határozott:

20 vidéki közélettanoda önképző körei számára 100 forint pályadíjat szavazott meg akképpen, hogy egy-egyre 5 forint jusson.

Kettős célzt akart ezáltal a választmány elérni: új eszmét az önképző körökbe vinni és másodszer az állatvédelmi fogalmat az ország ifjúságával ismertetni. A felszólítás következő 20 középiskola igazgatóságaihoz ment:

az aradi, kaposvári, pancsovai, zombori állami főgymnasiumokhoz	4
a löesei, nagyvárad, soproni, szegedi állami főreáltanodákhoz	4
a kanizsai, kassai, pécsi, szombathelyi, ungvári r. kath. főgymnasiumokhoz	5
a debreczeni, miskolci, m.-szigeti és sárospataki református főgymnasiumokhoz	4
az eperjesi és pozsonyi ágost. evang. főgymnasiumokhoz	2
a szabadkai községi főgymnasiumhoz	1
összesen	20

Az illető felszólítás következőleg hangzott:

73. szám.

Nagyérdemü igazgató úr!

Az Orsz. Állatvédő Egyesület egy nemes és még nem eléggé ismert eszmét óhajt az ifjuság elé hozni. Meg vagyunk róla győződve, hogy a jó és igazért lelkesülő ifjuság mindig kiváló előszeretettel karolja fel a nemes eszméket, melyek részben az emberiség, részben a természet szolgálatában állanak.

Ezek sorában helyt foglal az állatvédelem is.

Bizalommal fordulunk igen tisztelt igazgató úr és a tanárelnökhöz, mint az ifjuság kiválóan szellemi vezetőihez, kérve uraságtokat, hogy az önképző-körben csoportosult ifjakat az állatvédelem eszméjének megnyerni, terjesztésére buzdítani méltóztassanak s e célból az Orsz. Állatvédő Egyesület által az önképző-kör számára kitűzött következő pályázatot kihirdetni sziveskedjenek. És pedig:

Állatvédelmi eszméket felkaroló elbeszélésre vagy hasonló irányu költeményre 5 frtnyi jutalom-díjat tűzünk ki. Ezen díjat két részre is lehet osztani 3 és 2 frtra; de ezt egészen az önképző-körre bizzuk. A pályadíjat az aránylag legjobb műnek odaitélni maga az önképző-kör lesz hivatva a szokásos módon. De nemcsak a jutalmazott, hanem az esetleg „dicséretet“ nyert művet is kérjük beküldeni.

A pályanyertes dolgozatokat kérjük f. évi június 1-ig hozzánk beküldeni. Abban az esetben, ha közölhetők, vagy a naptárunkban, (ide mellékelve) vagy az egyesület közlönyében, az „Állatok Órában“ fognak napvilágot látni. Eddigi kiadványainkat ide mellékelve elküldjük az önképző-körnek és alapszabályainkat a kör szives figyelmébe ajánljuk.

Két évvel ezelőtt a székes főváros tanítóképezdékekben, tavaly pedig a fővárosban levő középtanodákban volt ezen ifjusági pályázat kiírva és mondhatjuk igen szép eredményre vezetett. Az idén pedig 20 vidéki középtanodában akarjuk az állatvédelem nemes eszméjét átültetni. Nagyságod kitünő vezetése alatt álló középtanodája is felvétellett a kijelölttek közé.

E felhívásunkban az a meggyőződés vezérel, hogy az ifjuság nagyérdemü vezetői a védtelen állatok jogos ügyét magukévá fogják tenni s lelkesedésüket az ifjuságra is át fogják származtatni. Hisz egyedül tőlük függ az ügy sikere.

Midőn a szives fáradozásáért előre is kifejezzük köszönetünket, maradtunk hazafiui üdvözzellett

Budapesten, 1894 márczius 22-én.

Dr. Szalkay Gyula,
igazgató-titkár.

Dr. Verédy Károly,
elnök.

A kitüzött határidőig következő 8 középtanodáktól jött pályázati munka:

A **pozsonyi** ág. ev. lyceumtól.

Első díjat nyert (3 frt) Németh Bálint VIII. o. t. „Nagy veszély kibékíti az ellenséget“ című elbeszélésével. Második díjat (2 frt) Schöpflin Géza VI. o. t. „Ne bántsd a madarat“ című költeményével.

Dicséretet nyert Harmath István VI. o. t. „A bogárkínoz“ című elbeszélésével.

A **nagy-kanizsai** r. k. főgymnasiumtól:

5 frtot nyert Kereskedő-László VII. o. t. „Hanzi“ című elbeszélésével.

A **pancsovai** főgymnasium részéről:

3 frtot nyert Oka Endre,

2 frtot nyert Schulz József.

A **sárospataki** ev. ref. főgymnasium részéről:

5 frtot nyert Nagy Béla VIII. o. t. „Légy jó az állatokhoz“ című beszélykével.

Az **ungvári** főgymnasium részéről:

Dicséretet nyert Csürös Ferencz VII. o. t. „Ne bántsd az állatot“ című költeménye.

Az **eperjesi** collegiumtól:

5 frtot nyert Sztrilich Béla VIII. o. t. „A rejtélyes kastély“ dolgozatával.

A **szegedi** állami főreáltól:

5 frtot nyert Tóbiás Károly VIII. o. t. „Dani bácsi“ elbeszélése.

Dicséretet Rauschenberger Ferencz VII. oszt. „Hektor“-ja.

A **soproni** állami főreáltanodától:

5 frtot nyert Ullrich Nándor VIII. o. t. „A kedves ember“ elbeszélése.

Dicséretet nyert Ullrich Nándor VIII. o. t. A „Hála“ költeménye és Rechnitzer Ferencz V. o. t. „A veszélyben“ elbeszélése.

Pályázati hosszabbítást kértek:

Szabadka, Lőcse, Pécs, Miskolcz, Debreczen és Nagyvárad városaiban levő középtanodák.

Pozsony város kapitányságának irtunk és kértük az ottani állatkínzások megszüntetését és az illető ministeri rendelet közhírré való tételére. A mint értesültünk, ott a legszigorubban ellenőriztetnek a piacok, a rendőri közegeknek ki van adva, hogy a legesekélyebb állatkínzást is torolják meg.

Adorján Gyula a lóusztatóját megvételekre ajánlja, az idő rövidsége és ez úgy kell tanulmányozása végett csak ősszel fog a választmány határozni.

Az állatkertben állítólag előforduló állatkínzások ellen panasz emeltetett, átiratban felkértük az igazgatóságot azoknak megszüntetésére.

Az állatvédelmi könyvtár II. kötete gyanánt Elpis Melena által irt „Gemma“ állatvédelmi regény adatik ki, a nyomdai költség fele részben önkéntes ajánlat folytán Schwartz bárónő, fele részben az egyesület viseli.

Folyamodásunkra a pénzügyi ministerium értesit, hogy az 1869. évi 16-ik törvényezikk 3. §-a értelmében a közhatóságokhoz és hivatalokhoz intézendő beadványainkra a bélyegmentességet megadja.

A népiskolák számára készitendő falitáblákra egy a gyermekeknek megfelelő vers megírására 100 korona tiszteletdíj mellett Pósa Lajos író kéretik fel.

Altalunk kidolgozott lószabályzati rendeletet a fő- és székvárosi tanács nem fogadta el, ezen ügy már 6 év óta huzódik, újonnan átdolgozva megint fel fogjuk terjeszteni.

Az elnök úr, mint a közoktatási tanácsnak tagja, oda hatott, hogy ezentúl a népiskolai olvasó-könyvekbe az állatvédelmi eszmét felkaroló olvasmányok is jutni fognak.

A XI. nemzetközi állatvédelmi kongresszusra, mely f. évi augusztus hó 12-én és következő napjain tartatik, igazgató titkárunk küldetett ki.

Az állatvédelmi kihágókat az egyes kerületi kapitányságokhoz tettük át és azoknak megtorlását kértük.

Az ebzárlatról hozzánk érkezett hivatalos tudósításokról a helybeli napilapokat értesítettük.

1894. évi márczius óta újonnan belépett tagok.

Alapító tag 25 frttal:

Ifj. Neumann Adolf, gyáros, Aradon.

Rendes tagok:

	Ajánló:
Róth Lajos, sütőmester, I. Apród-u. 10.	Prohászka Mária
Del Medico Antal., magánzó, X. Kápolna- utca 27.	Lobmayer Károly
Farkas János, hivatalnok, VIII. Sándor- utca, képviselőház.	" "
Krug Teophil, építőmester, VIII. Nép- színház-utca 12.	" "
Schmidl Sándor, nyomdász, V. Bálvány- utca 6.	" "
Brechtel Frigyes, m. á. v. hiv. Ferencz- városi állomás.	" "
Györky József, hiv. VII. Károly-körút 9.	" "
Fuchs Arthur, bankhiv., V. Sétatér-u. 4.	Jaulus Bernátné
Fehér Miksa, bankhiv., VI. Dalszínház- utca 10.	" "

Ajánló:

Klein Kár., keresk., IV. Károly-körút 24.	Jaulus Bernátné
Freddel Arthur, keresk., VI. Új-utca 7.	" "
Alt és Cohn, keresk., V. Széchényi-u. 5.	" "
Domány Jakab, kávé, VIII. Örömvölgy-u. 1.	Kaiser Alfréd
Rosenberg Jakab, kereskedő, VIII. Illés- utca 13.	" "
Kolbinger József, fuvaros, VIII. Örömvölgy- utca 30.	" "
Steiner Adolf, fuvaros, VIII. Szeszgyár-u. 10.	" "
Kuzsinszky F., fuvaros, VIII. Temető-út 63.	" "
Konnert József, szijgyártó, Berzsenyi-u. 7.	" "
dr. Farnadi József, ügyvéd, IV. Kossuth Lajos-utca 3.	Montecuccoli Emma grófnő
Bogdándy Ilona, IX. Csepelrakpart 7.	" "
Meltzner Károly, hiv., III. Bécsi-út 62.	" "
Strausz Samu, pinceszemester, IX. Ferencz- körút 31.	Scharnbeck J.
Sciároni Bernát, kéményseprő, Liliom-u. 7.	" "
Deiss Virgilius, ügyvezető, Váci-út 46.	" "
Lindtner János, mázoló, Angyal-út 12.	" "
Rakita Dezső, jegyző, IV. Kossuth Lajos- utca 4.	Del Medico Antal
Wellay István, főv. irnok, X. Jászberé- nyeni-út 10.	" "
Fácányi István, gyógyszerész, X. Jász- berényi-út 3.	" "
Havas József, gazdász, X. Bánya 1.	" "
Klinczing Géza, bankhiv., X. Hölgy-u. 7.	" "
Karner Samu, palaczkőr-szállító, X. Jász- berényi-út 5.	" "
Vince Lajos, X. Tüzér-utca 18.	" "
Horváth Mór, kereskedő, Kőbánya	" "
Mószner Károly, magánzó, "	" "
Kreische Antal, gyáros, "	" "
Popper Mór, "	" "
Lázár Herodes "	" "
Kern Ernő, "	" "
Pórszász Nándor, "	" "
Feszl Frigyes, "	" "
Horváth János "	" "
ifj. Koenig Miklós, bankhiv., Budapest, Kőbánya	" "
Dozsa Döme, "	" "
Lobmayer Géza, gymn. tan., IV., gr. Károlyi-u. 22.	" "
Wulletic János, gyáros, Kőbánya	" "
Krappe Róbert, intéző, I. Árpád-utca 1.	Nagy Jenő.
Schömer Ferencz, építész, I. Pálya-u. 5.	" "

Nachod Károly, tisztviselő
 Widder Péter, V., Zrinyi-utca 4.
 Widder Henrik, „ 4.
 Leichtmann Jenő, V., Alkotmány-utca 31.
 Schäffer Bódog, gabnaesarnok
 Widder Mór, V., Dorottya-utca 12.
 Braun Nándor, V., Mária-Valeria-utca 14.
 Tisch Dávid, Bécs, IX., Hőrl-utca 11.
 Steiner M. J., V., Dorottya-utca 12.
 Rémi Jenő, V., Zrinyi-utca 4.
 Balassa Gyula, II., Toldy-Ferencz-utca 14.
 Rosner Armin, hiv., VII., Síp-utca 12.
 Tisch Dávid, nagyfuvaros, VIII., Oreczy-út
 18—20. sz.

Ajánló:

Nagy Jenő

„ „

„ „

„ „

„ „

„ „

„ „

„ „

„ „

„ „

„ „

Knoll Lenke.

Konnert József.

Meghalt :

Markutz József, 1894. évben.
 id. Sándy Gyula tanár.

VEGYESEK.

Pályázati tudósítások. A verses művek tavalyi pályázatára érkezett dolgozatok az illető szerzőknek rendelkezésére állanak, a hivatalos órákban a jelige és a költemény címének elmondásával a mű visszavehető. A „Szeresd az állatot“ című mű kiadható az „Állatok Óré“-ben, a szokásos tiszteletdíj mellett, ha a szerző beleegyezését adja. A többi vers, ha október elsejéig nem kéri vissza, megsemmisítetik. A bíráló-bizottság ítélete az „Állatok Óre“ ez évi első száma negyedik lapján olvasható.

Az állatvédelmi ügyért lelkesen buzgó hölgy. Gyoroki Andrenyi Kálmánné úrinő Aradról levélben felszólította az országos egyesületet, hogy létesítsen fiókot Aradon, és e célból 40 tagot gyűjtött Arad városában. Nevezett úrinő Arad városának legelőkelőbb úricsaládjai közé tartozik és minden humanus intézménynek a legbuzgóbb szószólója. Nincs emberbaráti társulat, philantropikus együttműködés, a hol ő mint adakozó nem szerepelne. Ő, a ki az emberi nyomort nagyon jól ismeri, szükségét látta annak, hogy azokért, kik szólani nem tudnak, de az emberek jóléteért dolgoznak, az irgalom szavát felemelje. Itt is mutatkozott a már többször felemlített tapasztalat, hogy az állatvédő mindig embervédő is. De nem fordítva, mivel hány úriasszony és úricsalád volt ott is, ki nagyra van a női, gyermekkerti, ápolda egyesületeivel, de nem akart semmitsem tudni az állatok védelméről; az emberek tudnak hállakodni, az újságok kidicsérnek, nevet és dicsőséget szerezhethet az ember magának, de az állatok, azok nem csókolhatnak kezét;

és utóvégre az eszme még nem népszerű, az ujságok még neveltség tárgyává teszik, nem tanácsos tehát oly egyesület tagjává lenni, ahol csak a lelki megnyugvással kell megelégedni.

Kitüntetett állatvédők. Egyesületünk választmánya dicséret okmányokkal kitüntette gyoroki Andrényi Mária úrnőt nagyszámú taggyűjtésért, Neumann Adolf aradi gyáros urat, kinek kezdeményezésére Arad városában a taglózás eltiltatott és annak helyébe a leghumánosabb ölési módszer, a lőálarccsal való ölés behozatott. És végtére Kohlauer Ferenc tanár úrnak küldetett meg a dicséret okmány, kinek buzgó ügyszeretete a humanus intézmények iránt lehetővé tette, hogy Aradon egy állatvédelmi előadás tartható volt.

Állatvédelmi előadás Aradon. Egyesületünk választmánya kiküldte igazgató titkárunkat, hogy Aradon előadást tartson, ez meg is tartatott ez év május hó 20-án az ottani Lyceum nagytermében. A közönség főképpen tanárokból, néhány hölgy és az ottani középtanodák tanulóiból állott.

Anonym tudósítások. Tisztelettel értesítjük tagjainkat és a nagy közönséget, hogy névtelen feljelentések, tudósítások, kérdezősködésekre nem reflektálhatunk. Nem elég, hogy ott meg ott, ezen meg amaz utczában ilyen botrányos kínzások fordulnak elő, azokkal nem esinálhatunk semmit, a rendőrség kinevet, ha ilyenekkel jönnénk, hiszen minden szekér jobb oldalán az illető tulajdonos neve, lakása, kocsis száma olvasható, azt le kell írni és beküldeni; továbbá tudni kell az észlelőnek a nevét, ki, ha a kocsis tagad, mint rendesen, tanuként felléphet.

Könyveink szép kelendősége. Az egyesületünk állatvédelmi könyvtárának első kötetét: „Ne bánts az állatot“ című 45 elbeszélést tartalmazó és K. Nagy Sándor törvényszéki bíró úr által írt könyvből újólág a biharmegyei tanszermuzeum 100, az erdélyi magyar közművelődési egyesület pedig 50 darabot rendelt. Ajánljuk e művet, valamint a könyvtár második kötetét, „Gemmát“, az önképző-köröknek beszerzés végett. Azokból azután igazán lehet elbeszéléshöz illő tárgyat kiböngészni. Egy-egy kötetnek az ára 40 kr., minden kötet be van kötve, postán szállítva az első kötet 5, a második 10 krral drágább.

Debreczeni országos tanszerkiállítás. Az egyesületünk is fog ez érdekes kiállításon részt venni, a kiállítás augusztus 15-étől szeptember 15-kéig tart. Küldjük pedig összes kiadványainkat diszes kiállításban és az állatvédelmi falitáblánkat. Könyvtárunk köteteit: „Ne bánts az állatot“ és „Gemmát“ ott 40 krért kaphatók lesznek.

Halászati kihágás. A földművelésügyi miniszter kimondta, hogy a halászatra jogositott engedélye nélkül bármily eszközzel, tehát a horoggal való halászat is tiltott eselekményt képez; s így ezen kihágás az 1888: XIX. t.-cz. 65. §. a) pontja értelmében büntetendő.

Állatorvosnövendékek gyakorlatai. Hogy az állatorvosi akadémia növendékei a gyakorlati téren, különösen a kérődző állatok betegségeinél előforduló gyakorlati teendőkben is megfelelő kiképzést nyerjenek, a földmivelésügyi m. kir. miniszterium elrendelte, hogy a hallgatók az akadémia tanárainak, segédtanárainak, illetőleg tanársegédeknek vezetése alatt a főváros területén és ennek közeli környékén főleg a kérődző állatok között felmerült és az igazgatóságnak tudomására hozott betegségi (szülészeti) eseteket, a tulajdonos megterhelhetése nélkül, díjtalanul kezeljék. Abból a czélból tehát, hogy a hallgatók minél több poliklinikai gyakorlatot végezhesenek, a budapesti állatorvosi akadémia igazgatója felkéri az állattulajdonosokat, hogy a főváros területén és ennek környékén felmerülő állatbetegedési és szülési eseteket kellő időben és minél gyakrabban juttassák az állatorvosi akadémia igazgatóságának tudomására, hogy az segélynyújtási intézkedéseit kellő időben megtehesse.

Idők jele. Zürichben azon okadatolással utasították el egy ezirkuszigazgatónak a kérvényét, hogy az állatproduktiók nem egyebek, mint állatkínzások s ezért előadásokat nem adhat.

Távolítsuk el a szemellenzőket. Mindenütt azon fáradoznak, hogy a lovaknál használt szemellenzőket, mint valami fölöslegest, elhagyják. A szemellenzők ugyan a lovat banzsításra készítetik, nem egyebek, mint szél-, por- és hófogók és így ártalmasak a szemre nézve, mely megbetegszik és megvakul; rendszerint azt idézik elő, a mi ellen használtatnak, t. i. félénkséget és megvadulást; a ló a félig eltakart és rosszul látott tárgytól torzképet alkot magának, melytől megijed. Ezért Berlinben a lóvasuti, az omnibusz és a tűzoltói társulatok a szemellenzőket nem használják lovaiknál. Nálunk Budapesten a lóvasuti társaság szinte elhagyta a szemellenzőket, de divik ám a temesvári és az aradi lóvasuti társulati lovaknál. Kívánatos volna, hogy minden fogatnál elhagyatassanak, de különösen a fuvaros lovaknál.

Állatkerti és Feszty-féle körképi jegyek.

Tagjaink mérsékelt állatkerti jegyeket és pedig 20 krosat felnőttek és 10 kros jegyet gyermekek számára, és

Feszty-féle körképi jegyeket 32 kron naponta a hivatalos órákban kaphatnak.

Julius és augusztus hónapokban a hivatalos órák délelőtt 10-től 12-ig tartatnak, az év többi hónapjaiban hétköznaponként délután 4-től 6-ig.

TARTALOM.

<i>Hivatalos rész.</i>	Oldal
4. Pályázati felhívás az elemi tanítónőképezdékhez	81
2. Pályázati felhívás állatorvosainkhoz	82
<i>Nem hivatalos rész.</i>	
<i>Értekezések.</i>	
1. Mosso a madarak vándorlásáról és elfáradásáról. Dr. Buday Józseftől... ..	83
2. A béka panaszja. Költemény Thewrewk Árpádtól... ..	101
3. Isten büntetése. Szini Pétertől... ..	101
4. Egy akadályverseny. K. A.-tól	107
5. Szeresd az állatot. Költemény Szini Pétertől	108
6. Irodalom: 1. Gemma. 2. Uj hangok. 3. Állatbiztosítási könyv	110
7. XI. Nemzetközi állatvédő kongresszus Bernben... ..	111
<i>Egyleti élet.</i>	
1. Az O. Á. E. 1894. évben tartott 4 gyűléséről... ..	112
2. Belépett tagok	115
3. Meghalt tagok	117
<i>Vegyes.</i>	
Pályázati tudósítások. — Az állatvédelmi ügyért lelkesen buzgó hölgy. — Kitüntetett állatvédők. — Állatvédelmi előadás Aradon. — Anonym tudósítások. — Könyveink szép kelendősége. — Debreczeni országos tanszerkiállítás. — Halászati kihágás. — Állatorvosi növendékek gyakorlatai. — Idők jele. — Távolítsuk el a szemellenzőket	117
Láttnivalók: Állatkert és Feszty-féle körkép	119

- e) érdemek elismerése és jutalmazás;
- f) tapasztalás alapján idevágó törvények, rendeletek és szabályzatok korszerű fejlesztése.

Tagság.

6. §. Az egyesület tagjai:

1. Alapítók, kik egyszer s mindenkorra legalább is 25 frtnyi alapítvánnyal járulnak az egyesület céljaihoz.

2. Rendes tagok, kik 3 évi időtartamra iratkoznak be és 1 frtnyi évi díjat fizetnek. Évenként tagsági igazolási bécézt kapnak.

5. Csoporttagok: Ide oly csoportozatok tartoznak, melyek rendszeresen csak egy évig állanak fenn. Ilyenek a fi- és női tanodák osztályai, akadémiai és egyetemi társulatok, önképző körök, nyelvi és egyéb egy évre terjedő tanfolyamok. Ezek egy évre együttesen egy forint lefizetésére kötelezettek; egy évre terjedő bécézt kapnak.

7. §. Az egyesületnek tagja lehet minden feddhetlen jellemű egyén kor- és rangkülönbség nélkül, a ki az egyesületnek egy rendes vagy alapító tagja által ajánlatott, vagy sajátkezű nyilatkozatot küld be.

A tagság megszűnése.

13. §. A tagság megszűnik:

a) a kötelezett 3 év leteltével, ha a kilépés a titkárságnál legkésőbb a kötelezett 3 évi időszak utolsó hónapjában bejelentetett. Előleges írásban beadandó lemondás nélkül a tagsági kötelezettség további 3 évig tart.

A fiók-egyesületek.

19. §. Vidéken fiók-egyesület alakítására 30 tagnak ily célból való egyesülése szükséges.

A fiók-egyleti tagdíj-bevétel két harmada a fiókot illeti ottani céljai- és szükségleteire, egyharmada pedig a központba szállítandó; ennek fejében a fiók-egyleti tag az anya-egylet kiadványaiban, évkönyvében és egyéb előforduló segélyeszközökben részesül.

Kitüntetések és jutalmazások.

24. §. a) *Tisztelteti tagokká* való választás által; a kitüntetés az állatvédelem terén szerzett érdemek mérve szerint lehet elnök, alelnök vagy titkári is;

b) *dicséret oklevél* által, melyet az egyesületi tagoknak és nem tagoknak, kiváló működése elismeréséül nyújt;

c) *elismerő oklevél* oly egyének számára, kik az állatvédelmet különös gondnal művelik és általában az állatok védelmére kelnek;

d) *elismerő nyilatkozat* rendőri közegeknek és oly egyének számára, kik a reájuk bízott állatokkal emberségesen bánnak;

e) pénzbeli jutalom eselédék vagy más alkalmazottak számára az állatok kiváló gondozásáért; rendőri alsóbb közegek számára kiváló szolgálatkészségért és éberségért az állatvédő-egyesület tagokkal és azok ügyeivel szemben.

Az „Országos Állatvédő Egyesület“ kiadványai:

1. **Védjük az állatokat.** I. Évkönyv az 1882. évre, szerkesztve Herman Ottó főtitkár által. I. kiadvány. Elfogyott.
2. **Az állatok védelme.** II. Évkönyv az 1883. évre, szerkesztve Herman Ottó főtitkár által. II. kiadvány. Elfogyott.
3. **Állatbarát.** Havi folyóirat 1884—1886. Szerkesztve Szallenbach Imre másodtitkár által. III. kiadvány. Elfogyott.
4. **III. Évkönyv.** Az 1887. évre, szerkesztve dr. Szalkay Gyula főtitkár által. IV. kiadvány.
5. **IV. Évkönyv.** Az 1888. évre, szerk. dr. Szalkay Gy. főtitkár által. V-ik, tévesen IV. kiadványnak nyomtatva.
6. **V. Évkönyv.** Az 1889. évre, szerk. dr. Szalkay Gy. főtitkár által. VI-ik, tévesen V. kiadványnak nyomtatva.
7. **Katalog** der ausgestellten Objecte in Wien und Köln 1890. und kurze Geschichte der Thierschutz-Bestrebungen in Ungarn. VII-ik, tévesen VI. kiadványnak nyomtatva.
8. **VI. Évkönyv.** Az 1890. évre, szerk. dr. Szalkay Gy. főtitkár által. VIII. kiadvány.
9. **Az állatok Öre.** I. év. 1., 2., II. év. 3., 4., 5., III. év. 1., 2., 3., 4.
10. **Röpiratok.** 1., 2. és 3. szám. X. kiadvány.
11. **Elbeszélések.** 1. és 2. szám. XI. kiadvány.
12. **VII. Évkönyv.** Az 1891. évre. XII. kiadvány, szerk. dr. Szalkay.
13. **Az Orsz. Állatvédő Egyesület könyvtára.** 1. kötet. *Ne bántsd az állatot.* K. Nagy Sándor, kir. törv. bírótól, 200 koronával jutalmazott pályamű, 40 elbeszélés a nép és az ifjuság számára. 2. kötet. *Gemma vagy erény és bűn.* Regény a serdültebb ifjuság, különösen felsőbb leányiskolai növendékek szivnemesítésére írta *Elpis Melena*, fordította *Szalkay Elvira* felsőbb leányiskolai tanítónő. Mindkét mű díszesen kötve aranyozott felirással 40 kr., társulati tagoknak 30 kr.
14. **Állatvédő.** 1893. évkönyv. Ára 20 kr. postán küldve 25 kr.

Lauffer Vilmos kiadásában megjelent:

15. **A libapásztor.** Elbeszélés az ifjuság és a nép számára, írta Seemann Gábor, polgáriskolai igazgató. Az Országos Állatvédő Egyesület által *koszorúzott pályamunka.*